

Skydds jakt på rovdjur m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas sammanlagt 33 motionsyrkanden om skydds jakt på rovdjur från allmänna motionstiden 2003. Yrkandena berör frågor om skydds jakt på initiativ av enskild med tillstånd och enskild utan tillstånd, decentralisering av beslut om skydds jakt, m.m. Med anledning av 2 motionsyrkanden (s) föreslår utskottet ett tillkännagivande om en samlad översyn av reglerna när det gäller möjligheterna att ingripa för att avvärja angrepp av stora rovdjur på tamdjur. Övriga yrkanden föreslås lämnas utan riksdagens vidare åtgärd. Som grund härför hänvisar utskottet bl.a. till riksdagens beslut år 2001 om en sammanhållen rovdjurspolitik och till det arbete som pågår i Regeringskansliet när det gäller dessa frågor.

I betänkandet finns 6 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden	6
Skydds jakt på initiativ av enskild med tillstånd	6
Skydds jakt på initiativ av enskild utan tillstånd	12
Beslutsnivå, m.m.	14
Reservationer.....	20
1. Skydds jakt på initiativ av enskild med tillstånd (punkt 1).....	20
2. Licens jakt på varg (punkt 2).....	20
3. Skydds jakt på initiativ av enskild utan tillstånd (punkt 5).....	21
4. Beslut om jakt på lodjur (punkt 6).....	21
5. Beslut om skydds jakt på enskilda individer av rovdjur (punkt 7).....	22
6. Samspelet människa och rovdjur m.m. (punkt 9)	22
Särskilda yttranden.....	24
1. Skydds jakt på rovdjur m.m.....	24
2. Skydds jakt på rovdjur m.m.....	25
Bilaga 1	
Förteckning över behandlade förslag.....	27
Motioner från allmänna motionstiden 2003.....	27
Bilaga 2	
Offentlig utfrågning om skydds jakt på rovdjur	31
Inbjudna.....	31
Deltagande ledamöter.....	34
Miljö- och jordbruksutskottets offentliga utfrågning om skydds jakt på rovdjur	35

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Skyddsjakt på initiativ av enskild med tillstånd

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ205 yrkande 2 i denna del, 2003/04:MJ232 yrkande 2 i denna del, 2003/04:MJ235 yrkande 1, 2003/04:MJ253 yrkande 2 och 2003/04:MJ447 yrkande 5 i denna del.

Reservation 1 (c)

2. Licensjakt på varg

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ232 yrkande 1, 2003/04:MJ306 yrkande 5 och 2003/04:MJ391 yrkande 4.

Reservation 2 (m, kd)

3. Jakt på lodjur

Riksdagen avslår motion 2003/04:MJ207 yrkande 1.

4. Implementeringen av art- och habitatdirektivet

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ309 och 2003/04:MJ414 yrkande 1.

5. Skyddsjakt på initiativ av enskild utan tillstånd

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anfört om skyddsjakt på initiativ av enskild utan tillstånd. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:MJ247 och 2003/04:MJ292 i denna del samt avslår motionerna 2003/04:MJ205 yrkande 2 i denna del, 2003/04:MJ232 yrkande 2 i denna del, 2003/04:MJ290 yrkande 3, 2003/04:MJ293 i denna del, 2003/04:MJ330, 2003/04:MJ355 yrkande 1, 2003/04:MJ391 yrkande 2, 2003/04:MJ399 yrkande 45, 2003/04:MJ414 yrkande 2 samt 2003/04:MJ447 yrkande 5 i denna del.

Reservation 3 (m, kd, c)

6. Beslut om jakt på lodjur

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ207 yrkande 2 och 2003/04:MJ447 yrkande 6.

Reservation 4 (m, kd, c)

7. Beslut om skyddsjakt på enskilda individer av rovdjur

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ205 yrkande 3, 2003/04:MJ232 yrkande 3, 2003/04:MJ308, 2003/04:MJ355 yrkande 2 och 2003/04:N288 yrkande 10.

Reservation 5 (m, kd, c)

8. Beslut om skydds jakt på varg

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ290 yrkande 1, 2003/04:MJ292 i denna del, 2003/04:MJ293 i denna del, 2003/04:MJ306 yrkande 6, 2003/04:MJ350 och 2003/04:MJ399 yrkande 44.

9. Samspelet människa och rovdjur m.m.

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:MJ235 yrkandena 2 och 3 samt 2003/04:MJ292 i denna del.

Reservation 6 (v)

Stockholm den 30 mars 2004

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Sinikka Bohlin

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sinikka Bohlin (s), Alf Eriksson (s), Rune Berglund (s), Rolf Lindén (s), Christina Axelsson (s), Lars Lindblad (m), Carina Ohlsson (s), Sverker Thorén (fp), Jan Andersson (c), Jan-Olof Larsson (s), Bengt-Anders Johansson (m), Christin Nilsson (s), Anita Brodén (fp), Björn von der Esch (kd), Sven-Erik Sjöstrand (v), Mikaela Valtersson (mp) och Jeppe Johnsson (m).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Utskottet behandlar i detta betänkande 33 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2003 om skyddsjakt på rovdjur, m.m. Flertalet av de frågor som nu är aktuella behandlades av utskottet senast våren 2003 i betänkande 2002/03:MJU9 Jakt och viltvård. I motionerna tas upp frågor om bl.a. skyddsjakt på initiativ av enskild med tillstånd, sådan jakt utan tillstånd, licensjakt på varg, beslutsnivå när det gäller skyddsjakt och åtgärder för att motverka illegal jakt på rovdjur.

Som ett led i utskottets arbete med uppföljning av tidigare riksdagsbeslut anordnade miljö- och jordbruksutskottet den 2 mars 2004 en offentlig utfrågning om skyddsjakt på rovdjur. Utfrågningen nedtecknades stenografiskt och protokollet bifogas detta betänkande.

Utskottet har i detta ärende uppvaktats av representanter för Svenska naturskyddsföreningen samt mottagit en skrivelse från Svenska Rovdjursföreningen.

Utskottets överväganden

Skydds jakt på initiativ av enskild med tillstånd

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker ett antal motionsyrkanden (fp, kd, c, v) om möjligheterna till skydds jakt på initiativ av enskild med tillstånd och licensjakt på varg med hänvisning till bl.a. internationella konventioner, EG-direktiv och riksdagens tidigare beslut om en sammanhållen rovdjurspolitik. Ett förslag om utökad jakt på lo (c) avstyrks med hänvisning till riksdagens tidigare beslut om rovdjurspolitiken. Vidare avstyrks två motionsyrkanden (s, c) om fullständig implementering av EU:s art- och habitatdirektiv med hänvisning till bl.a. pågående beredning i Regeringskansliet.

Motionerna

Enligt motion MJ205 (c) får djurägare, inom rovdjursområden i landet, ett stort antal husdjur vargdödade utan att de har stöd i lagen för att ingripa till skydd för sin egendom. Detta är både orättfärdigt och oacceptabelt. En ändring måste göras av 27 § jaktförordningen (1987:905) för att stärka den s.k. nödvärnsrätten rent allmänt (yrkande 2 i denna del). Motsvarande krav framförs även i motion 2003/04:MJ232 (c) yrkande 2 i denna del. I motionen yrkas vidare att avlysningsjakt på varg tillåts (yrkande 1). I motion MJ235 (v) yrkande 1 framhålls att skydds jakt på de stora rovdjuren inte bör utökas i nuläget. När stammarna är livskraftiga kan de däremot förvaltas genom jakt. Skadebilden måste dock alltid ligga i botten. Det är i första hand de skadegörande djuren som skall fällas. Enligt motionen kan det ofta vara enstaka rovdjur som förorsakar en oproportionerligt stor andel av skadorna. Under år 2002 svarade exempelvis 2–3 vargar för merparten av det totala antalet vargrivna tamdjur. En utökad skydds jakt på de stora rovdjuren är i dag inte möjlig då dessa arters långsiktiga fortlevnad inte kan garanteras. Enligt motion MJ253 (fp) yrkande 2 bör skydds jakt på varg först tillåtas när vargstammen nått ett antal av 200 individer och då enbart avse utvidgad jakträtt i renskötseområden. Krav på licensjakt/allmän jakt på varg framförs i motion MJ306 (fp) yrkande 5. Licensjakt/allmän jakt på varg måste tillåtas omgående med anmälningsplikt av skjutna djur till berörd länsstyrelse. Begreppen nödvärn och skydds jakt bör helt tas bort och ingå i allmän jakt. Enligt motion MJ309 (c) finns det ett behov av att ändra 23 a och 27 §§ jaktförordningen (1987:905). Implementeringen av habitatdirektivets artikel 16 är inte fullständig. Enligt 23 a § jaktförordningen får beslut om jakt meddelas bl.a. av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller för att förhindra allvarlig skada. I artikel 16 (c) finns tillägget (1) inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla konsekvenser för miljön. Det finns starka skäl att

införliva detta tillägg i jaktförordningen, inte minst med anledning av de sociala aspekterna. Vidare kan konstateras att artikel 16 innehåller också en annan punkt (e) som inte införlivats i 23 a § jaktförordningen (1987:905). Utan hänvisning till en konkret skadebild ges möjlighet för förvaltande myndighet att (2) "under strängt kontrollerade förhållanden selektivt och i begränsad omfattning ge tillstånd till jakt efter vissa exemplar". Det är angeläget att också denna undantagsregel snarast blir implementerad i jaktförordningen. För att vara tillämplig även i situationer utan direkt koppling till skador föreslås punkten (2) enligt ovan också bli införlivad i 27 § jaktförordningen (1987:905). I motion MJ391 (kd) yrkande 4 förespråkas en begränsad licensjakt i områden med stark koncentration av varg. Även i motion MJ414 (s) yrkande 1 förespråkas en ändring av 23 a och 27 §§ jaktförordningen (1987:905) så att hindren mot en förvaltning av de stora rovdjuren undanröjs. Enligt motionären finns i habitatdirektivets artikel 16 ett viktigt tillägg som inte implementerats i den svenska lagstiftningen. Tillägget inbegriper orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön. Det finns starka skäl att beakta även sociala aspekter. Vidare har inte habitatdirektivets artikel 16 punkt e, som ger möjlighet att selektivt under strängt kontrollerade former ge tillstånd till jakt efter vissa exemplar av sådana djur i ett begränsat antal, införlivats i den svenska lagstiftningen. För att underlätta de beslutande myndigheternas möjlighet att medge jakt bör således även denna punkt implementeras på lämpligt sätt i jaktförordningen. Enligt motion MJ447 (kd) yrkande 5 delvis är skydds jakt utan myndighetsbeslut många gånger svår att skilja från ett jaktbrott. Denna möjlighet kan på sikt innebära att fredningen av rovdjuren sätts ur spel. 27 § jaktförordningen (1987:905) bör ändras så att beslutande myndigheter ges ökade befogenheter att medge jakt för att förebygga skador eller andra olägenheter och för att realisera riksdagens uttalade krav på en varsam tillväxt av vargstammen. I motion MJ207 (c) yrkande 1 yrkas att jakten på lo utökas i län där arten blir dominant. För lodjuret har den sparsamma avskjutningen inneburit att arten för närvarande är väsentligt större än det antal riksdagen beslutat. Som situationen är i dag, mot bakgrund av svårigheten att bedriva jakt på arten, bör den vara en fritt jaktbar art i vissa län.

Utskottets ställningstagande

Det finns två EG-direktiv som har central betydelse för Sveriges möjligheter att utforma sin rovdjurspolitik, dels det s.k. art- och habitatdirektivet, dels det s.k. fågeldirektivet. Direktiven är inte direkt tillämpliga i medlemsstaterna. I stället är medlemsländerna skyldiga att se till att de inhemska rättsreglerna står i överensstämmelse med direktiven. Sverige är alltså skyldigt att se till att svenska lagar och andra författningar stämmer överens med art- och habitat- samt fågeldirektiven. Det är inte möjligt för Sverige att ha ett regelverk som står i strid med direktiven.

När det gäller art- och habitatdirektivet (rådets direktiv 92/43/EEG, EGT L 206, 22.7.1992, s. 7) har det som syfte att säkerställa den biologiska mång-

falden. Detta skall bl.a. åstadkommas genom att vilda djur- och växtarter bevaras. När åtgärder vidtas enligt direktivet skall hänsyn tas till ekonomiska, sociala och kulturella behov samt till regionala och lokala särdrag (artikel 2). Direktivets artiklar om skydd av arter har direkt betydelse för Sveriges möjligheter att utforma rovdjurspolitiken. Artiklarna ansluter nära till Bernkonventionens bestämmelser. Direktivets regler om skydd av djurarter bygger på två olika listor där olika arter finns förtecknade. I bilaga 4 a finns en förteckning över djurarter som skall ha ett starkt skydd. Där ingår björn, lo och varg.

Skyddet för arterna i bilaga 4 a är inte absolut. Det finns enligt direktivet vissa möjligheter, men ingen skyldighet, för medlemsstaterna att göra undantag från bestämmelserna om skydd. Det finns två förutsättningar som skall vara uppfyllda för att man skall få göra ett undantag. Den första är att det inte får finnas någon annan lämplig lösning. Den andra är att upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos den berörda arten inte försvåras. Begreppet gynnsam bevarandestatus består av tre delar. Artens populationsutveckling skall vara sådan att den på lång sikt kommer att vara en livskraftig del av sin livsmiljö. Artens naturliga utbredningsområde skall inte minska, och det skall sannolikt inte heller komma att minska inom en överskådlig tid. Slutligen skall det finnas och i framtiden sannolikt fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att populationer av arten skall bibehållas på lång sikt. Sammantaget torde detta innebära att undantag i varje fall inte får göras om det kan medföra att artens långsiktiga överlevnad försvåras eller dess utbredningsområde minskar (artiklarna 1 och 16.1). Undantag från direktivets regler om skydd får bara göras av vissa anledningar som anges i direktivet (artikel 16.1).

När det gäller införandet av direktivet i svensk lagstiftning finns följande att redovisa. Enligt jaktlagen (1987:259) får, om det på grund av ett viltbestånds storlek finns påtagliga risker för trafikolyckor eller för allvarliga skador av vilt, den myndighet som regeringen bestämmer besluta om jakt för att förebygga eller minska dessa risker (se 7 §). I jaktförordningen (1987:905) föreskrivs bl.a. att för områden där det finns fasta stammar av björn, varg, järv eller lo får Naturvårdsverket efter samråd med länsstyrelsen genom föreskrifter eller beslut i det enskilda fallet ge tillstånd till jakt efter vissa exemplar av sådana djur och i ett begränsat antal. En förutsättning för att sådan jakt skall kunna tillåtas är att det inte finns någon annan lämplig lösning och att jakten inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Jakten måste dessutom vara lämplig med hänsyn till stammarnas storlek och sammansättning samt ske selektivt och under strängt kontrollerade förhållanden (se 6 §). När det gäller de allmänna förutsättningarna för skydds jakt anges i jaktförordningen att om det inte finns någon annan lämplig lösning och om det inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde, får beslut om sådan skydds jakt som avses i förordningen meddelas av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse, av hänsyn till flygsäkerheten, för att förhindra allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap,

skog, fiske, vatten eller annan egendom och för att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur eller växter (se 23 a §). Beträffande skydds jakt på enskilda initiativ med tillstånd föreskrivs i jaktförordningen att om det behövs för att förhindra att björn, varg, järv, lo, säl eller örn orsakar skador får Naturvårdsverket ge tillstånd till jakt. Detsamma gäller om ett enskilt djur av arterna björn, varg, järv, lo eller örn orsakar allvarliga skador eller olägenheter. Naturvårdsverket får när det gäller enskilt djur av arterna björn och lo föreskriva att beslut om jakt får meddelas av länsstyrelsen. Sådana föreskrifter får dock endast avse län med fasta stammar av björn eller lo (se 27 §).

Vid riksdagsbehandlingen av regeringens förslag om en sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57, bet. 2000/01:MJU9) anförde utskottet att nationella miniminivåer för stammarna av björn, lo och kungsörn samt etappmål för varg och järv bör slås fast. Som regeringen anför bör uttrycket miniminivå endast användas för de arter där stammen uppnått ett sådant individantal att arten bedöms som åtminstone kortsiktigt livskraftig. Minimnivåer bör således fastställas för björn, lo och kungsörn. För järv och varg bör i stället etappmål fastställas, eftersom stammarna ännu inte nått en nivå som kan anses säkra deras överlevnad i ett längre perspektiv. Etappmål skall vara ett delmål för stammarnas storlek på väg mot en nivå där artens fortsatta existens i den svenska faunan kan anses långsiktigt säkrad. I utskottsbetänkandet anfördes vidare (s. 21) att förekomsten av varg skapar starka känslor och konflikter bl.a. med näringsintressen och jaktintressen, och på många håll pågår en häftig debatt om vargförekomsten. Som regeringen anför är det därför inte möjligt att i dag få en bred acceptans för en vargstam av den storlek som krävs för att den skall kunna bedömas som långsiktigt hållbar enligt vissa vetenskapliga analyser. Det är inte heller rimligt att ange ett mål som inrymmer ett alltför stort mått av osäkerhet om vargens långsiktiga bevarande i den svenska faunan. Mot denna bakgrund finner utskottet att en tillväxt av vargstammen bör eftersträvas. Med en varsam tillväxt får människor bättre möjligheter att lära sig leva med vargen. Därmed förbättras förutsättningarna för att dess närvaro skall accepteras. Enligt forskare bedöms dock en snabb tillväxt av vargstammen minska risken för effekter av inavel. Som regeringen anför är emellertid förståelse hos lokalbefolkningen för utvecklingen avgörande för vargstammens tillväxt. Utskottet tillstyrkte därmed regeringens förslag om etappmål för vargstammen i Sverige.

Som utskottet tidigare uttalat skall etappmål således vara ett delmål för stammarnas storlek på väg mot en nivå där artens fortsatta existens i den svenska faunan kan anses långsiktigt säkrad. När ett etappmål är nått bör en utvärdering göras av stammens utveckling och de eventuella konflikter som uppstått med andra intressen. Vidare bör en bedömning göras om ett nytt etappmål skall fastställas eller om det är lämpligt och möjligt att fastställa en miniminivå. När det gäller skyddsjakten anförde utskottet vid riksdagsbehandlingen av propositionen om sammanhållen rovdjurspolitik att så länge stammen av en art inte nått etappmålet bör endast skydds jakt tillåtas och då i

begränsad omfattning. Skydds jakt i syfte att lokalt begränsa antalet djur bör endast tillåtas om stammen i landet som helhet visar en entydigt positiv utveckling. Utskottet anförde vidare att främst bör skydds jakt kunna tillåtas inom renskötselområdet och i första hand gälla vargar som etablerat revir inom för rennäringen särskilt olämpliga områden. En förutsättning bör dock vara att stammen som helhet i landet visar en positiv utveckling. Detta överensstämmer också med de allmänna förutsättningarna när det gäller skydds jakt enligt 23 a § jaktförordningen, som bl.a. stadgar att jakt bara får tillåtas om upprätthållandet av artens bevarandestatus inte försvåras. När det gäller skydds jakt på enskilda individer som orsakar allvarliga skador eller olägenheter kan givetvis andra bedömningar göras. Utskottet redovisade motsvarande synpunkter beträffande skydds- och licensjakt på varg senast våren 2003 (bet. 2002/03:MJU9).

Den 13 november 2003 redovisade Naturvårdsverket ett reviderat åtgärdsprogram för bl.a. varg och lo. När det gäller varg framhåller Naturvårdsverket sammanfattningsvis att det är viktigt att bibehålla det sedan länge etablerade samarbetet med Norge i förvaltningsfrågor rörande varg, och det med Finland bör vidareutvecklas. Det gäller inte minst eftersom Sverige och Finland, så långt möjligt, bör agera gemensamt inom EU. I alla policyfrågor bör Sverige samråda med sina nordiska grannar. Det principdokument om förvaltning av den skandinaviska vargstammen som Sverige och Norge undertecknade 1998 bör ses över. Finland har för vår del en mycket speciell roll genom att vara det enda land genom vilket vi kan få tillskott av vargar utifrån, och Sverige och Finland måste diskutera vad som är möjligt i detta avseende och vad som kan göras för att underlätta rörelser av detta slag. När det gäller skadeförebyggande åtgärder betonas att det är nödvändigt att länsstyrelserna tillsammans med Viltskadecenter och Skandulv samarbetar om dessa åtgärder. Det finns fortsatt behov för djurägare att få hjälp med rovdjursstängsel. I län med vargförekomst bör det också finnas mobil stängselutrustning som snabbt kan tas fram och sättas upp på ställen där vargskador inträffat eller kan befaras. Beträffande lodjur anför sammanfattningsvis att lodjuret i Sverige under 1990-talet har expanderat både till antal och utbredning, varför det under nuvarande förhållanden inte är någon omedelbar fara för artens överlevnad i landet. Förvaltningsarbetet som tidigare har varit främst bevarandeariktat bör alltmer inriktas på hur lodjurspopulationen skall förvaltas på ett långsiktigt och ansvarsfullt sätt. En fortsatt kunskapsuppbyggnad är angelägen och fortlöpande inventeringar är nödvändiga. När det gäller det nordiska samarbetet framhålls att det nära samarbetet med norska förvaltningsmyndigheter bör fortsätta på såväl central som regional nivå. Samarbetet med Finland bör utvecklas, eftersom det är oklart vilket utbyte av lodjur som sker över gränsälvarna. Sverige och Finland bör rimligen kunna agera gemensamt för att erhålla likartade undantag från EU:s nuvarande regelverk då det gäller förvaltningen av den fennoskandiska lodjurspopulationen.

Naturvårdsverket har för att underlätta och effektivisera förvaltningen av de stora rovdjuren i en framställan till regeringen den 15 september 2003

föreslagit ett antal ändringar i jaktförordningen. Förslagen innebär bl.a. följande. När det gäller skyddsjakt på stora rovdjur som orsakar allvarliga skador eller olägenheter kan det, med hänsyn till årstid (hur stor del av dygnet som har dagsljus) och att skyddsjakten kan vara brådsakande, finnas behov av att tillåta skyddsjakt under hela dygnet och att tillåta skyddsjakt med hjälp av fast eller rörlig belysning. Denna möjlighet bör inte vara tillgänglig enbart vid skyddsjakt enligt 27 § jaktförordningen utan även vid beslut om sådan jakt enligt 24 §. Länsstyrelsernas beslut om skyddsjakt på björn och lodjur enligt 27 § bör få avse mer än ett djur vid samma tillfälle. När det gäller de delar av Naturvårdsverkets förslag som berör länsstyrelsernas möjligheter att meddela vissa beslut om skyddsjakt hänvisas till det följande avsnittet om beslutsnivåer. Naturvårdsverkets framställan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I detta sammanhang bör även uppmärksammas att Naturvårdsverket nyligen redovisat sitt uppdrag att i samråd med länsstyrelserna överväga hur arbetet med att förebygga jaktbrott kunde kopplas till inventeringsverksamheten (410-3669-01).

Som framgår av redovisningen ovan är Sverige vid utformningen av rovdjurspolitiken bundet av både konventioner och EG-direktiv. Konventionerna och direktiven ger vissa utgångspunkter och ramar för utformningen av rovdjurspolitiken. De begränsar starkt Sveriges möjligheter att självt bestämma hur stammarna av de olika arterna skall förvaltas. Utskottet föreslår mot bakgrund av det anförda att motionerna MJ205 (c) yrkande 2 delvis, MJ232 (c) yrkande 2 delvis, MJ235 (v) yrkande 1, MJ253 (fp) yrkande 2 och MJ447 (kd) yrkande 5 delvis lämnas utan riksdagens vidare åtgärd.

Vidare avstyrks de i motionerna MJ232 (c) yrkande 1, MJ306 (fp) yrkande 5 och MJ391 (kd) yrkande 4 framförda kraven när det gäller licensjakt på varg.

När det gäller utökad jakt på lo vill utskottet utöver vad som redovisats ovan framhålla att denna fråga senast våren 2003 behandlades i utskottet (bet. 2002/03: MJU9). Utskottet erinrade då om att i riksdagens beslut om en sammanhållen rovdjurspolitik ingick att förutom etappmål för varg också lägga fast miniminivåer för björn och lodjur och etappmål för järv (bet. 2000/01: MJU9). Dessa nivåer och mål har som syfte att de stora rovdjuren långsiktigt bevaras i Sverige. De uppsatta nivåerna och målen har starkt bidragit till att skapa en klarhet kring förvaltningen av de stora rovdjuren, vilken tidigare inte funnits. För den närmare förvaltningen av rovdjursstammarna finns förutsättningarna angivna i jaktlagstiftningen. I propositionen om en sammanhållen rovdjurspolitik angavs att det fanns fördelar med regionalt beslutsfattande, varför jaktförordningen ändrats så att Naturvårdsverket får delegera till länsstyrelserna om skyddsjakt på enskilda djur av björn och lo som orsakar allvarliga skador eller olägenheter. Genom riksdagsbeslutet utökades möjligheterna för arternas överlevnad i Sverige samtidigt som utökade möjligheter gavs att hantera situationer med rovdjur som vållar skada eller olägenhet. Med det anförda förslås att motion MJ207 (c) yrkande 1 lämnas utan vidare åtgärd.

Efter remiss från Jordbruksdepartementet har Naturvårdsverket i yttrande den 4 december 2003 (dnr 104-5872-03 Nf) föreslagit vissa ändringar i jaktförordningen för att artikel 16.1 i EU:s art- och habitatdirektiv skall införlivas fullständigt i jaktlagstiftningen. Förslaget rör undantag från fredning och bereds för närvarande i Regeringskansliet. När det gäller det framförda kravet beträffande habitatdirektivets artikel 16.1 punkt e konstaterar utskottet att denna införlivats i den svenska lagstiftningen genom 6 § jaktförordningen. Mot bakgrund härav föreslår utskottet att motionerna MJ309 (c) och MJ414 (s) yrkande 1 lämnas utan vidare åtgärd.

Skydds jakt på initiativ av enskild utan tillstånd

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår, med tillstyrkande av tre motionsyrkanden (s) och med avstyrkande av ett antal motionsyrkanden (m, fp, kd, c), ett tillkännagivande till regeringen om att regelverket rörande möjligheterna att avvärja angrepp av stora rovdjur på tamdjur bör bli föremål för en översyn.

Motionerna

Enligt motion MJ205 (c) yrkande 2 delvis är förutsättningar för en trovärdig rovdjurspolitik att det finns en möjlighet för den enskilde djurägaren att skydda sina djur mot rovdjursangrepp. På denna viktiga punkt avvek regeringen från Rovdjursutredningens förslag när man inte tillät en erforderlig ändring av 28 § jaktförordningen (1987:905). En lagändring måste ske för att stärka dels den s.k. nödvärnsrätten, dels göra det möjligt att ingripa vid direkt rovdjursangrepp på tamdjur. Motsvarande krav framförs även i motion MJ232 (c) yrkande 2 delvis. En översyn av gällande lagar och regler bör enligt motion MJ247 (s) genomföras omgående för att hitta en balans och för att möjliggöra för djurhållare att fortsätta med sin verksamhet. Det måste vara möjligt för en djurhållare att freda sin tamboskap. I motion MJ290 (m, fp, kd, c) yrkas att riksdagen beslutar förtydliga 28 § jaktförordningen (1987:905). Jaktförordningen är oklart formulerad. Det är viktigt att formulera lagen så att inget tvivel skall råda om en ägares rätt att skydda sina tamdjur från vargan grepp (yrkande 3). I motion MJ292 (s) framhålls behovet av åtgärder för att underlätta samspelet mellan människa och varg. Enligt motionärerna handlar det om 28 § jaktförordningen (1987:905) där oklarheterna om vad som gäller är så stora att rättssäkerheten inte alltid kan tryggas för en djurägare som försvarar sina tamdjur. Till följd av ett mycket snävt och komplicerat formulerat lagrum (28 § jaktförordningen) är, enligt motion MJ293 (m) delvis, möjligheterna för den enskilde till skydds jakt, utan föregående myndighetsbeslut, i praktiken oerhört små. Risken att den enskilde gör en felaktig bedömning är överhängande, vilket kan föranleda att den enskilde riskerar att dömas till fängelse. Mot bakgrund härav bör Rovdjursutredningens, med hänsyn till

alla intressen, väl avvägda förslag till lydelse av 28 § jaktförordningen antas. Även i motion MJ355 (c) uppges det föreligga ett behov av att ändra 28 § jaktförordningen (1987:905). Enligt motionären är det inte hållbart att inta extrema ställningstaganden i rovdjurspolitiken. En förändring av jaktförordningen som medger rätt för ägaren att försvara sin boskap eller sin hund, vid ett direkt angrepp från varg, behövs (yrkande 1). I motionerna MJ391 (kd) yrkande 2, MJ399 (kd) yrkande 45 och MJ447 (kd) yrkande 5 framförs krav på förändring av 28 § jaktförordningen (1987:905). Enligt motionärerna måste en central del av rovdjurspolitiken vara människans möjlighet att skydda sin egendom vid rovdjursangrepp. När ett tamdjur angrips av rovdjur är det inte rimligt att det saknas möjlighet att ingripa utan beslut av myndighet. Utformningen av jaktförordningen bör därför ändras, förbättras och förtydligas på denna punkt. Formuleringen i paragrafen skall innehålla skrivningar om att ägaren eller vårdaren skall få döda en björn, järv, lo eller varg som är under direkt angrepp på tamdjuret. Enligt motion MJ414 (s) är sannolikt den restriktiva och svårtolkade utformningen av jaktförordningen ett av de viktigaste hindren mot en sansad dialog med djurägare. Nuvarande utformning som kräver ett förnyat angrepp innan djurägaren kan fälla det skadegörande djuret strider mot människors rättsuppfattning. 28 § jaktförordningen (1987:905) bör ändras så att enskild djurägare ges möjlighet att försvara sina tamdjur vid direkt angrepp av stora rovdjur (yrkande 2). Enligt motion MJ330 (m) bör riksdagen begära att regeringen ändrar 28 § jaktförordningen (1987:905) så att vargen inte omfattas av denna paragraf. Med hänvisning till bl.a. Norges vargjakt bör riksdagens beslut att varg skall omfattas av 28 § jaktförordningen omprövas. Skydds jakt utan myndighetsbeslut är många gånger svår att skilja från ett jaktbrott. Denna möjlighet kan på sikt innebära att fredningen av rovdjuren sätts ur spel.

Utskottets ställningstagande

När det gäller skydds jakt på enskilda initiativ utan tillstånd föreskrivs i jaktförordningen (1987:905) att har en björn, varg, järv eller lo angripit och skadat eller dödat tamdjur och finns det skälig anledning att befara ett nytt angrepp, får tamdjurets ägare eller vårdare utan hinder av fredning eller bestämmelserna i jaktförordningen döda det angripande djuret, om det sker i omedelbar anslutning till angreppet. Sådan jakt är dock inte tillåten inom nationalpark (se 28 §).

Utskottet tillstyrkte i betänkandet (2000/01: MJU9 s. 28) Sammanhållen rovdjurspolitik att 28 § jaktförordningen borde ändras så att den åter omfattar varg och anförde att vargstammen under 1990-talet har haft en stark tillväxt. Utskottet anförde att med hänsyn till vargens förmåga att på kort tid vandra långa sträckor kan skadeproblem uppstå på platser där man inte haft anledning att vidta åtgärder för att förebygga skador. Det kan därför inte uteslutas att det kan finnas ett berättigat behov för tamdjursägare att i akuta skadesituationer ha möjlighet att döda en varg som angriper tamdjur. Detta bör främst gälla tamdjur som ingår i en näringsverksamhet. Även för vissa tamdjursarter

som inte ingår i sådan verksamhet kan det ibland finnas ett berättigat behov av att kunna döda en varg i omedelbart samband med angrepp. Utskottet uttalade vidare att denna förändring förutsätter att vargstammens tillväxt fortsätter och att takten i tillväxten är hög. Bryts den nuvarande positiva utvecklingen är det enligt utskottets mening inte möjligt att tillåta någon skydds jakt utan föregående beslut av Naturvårdsverket.

I framställan till regeringen den 18 mars 2004 (dnr 104-1107-04 Nf) har Naturvårdsverket föreslagit vissa ändringar i jaktförordningen när det gäller enskildas rätt till skydds jakt utan föregående beslut av myndighet.

Frågan om utvidgning av möjligheterna till skydds jakt på enskilds initiativ utan tillstånd har behandlats ett antal gånger efter riksdagsbeslutet om en sammanhållen rovdjurspolitik (se bl.a. bet. 2001/02: MJU18, bet. 2002/03: MJU9). Utskottet har då inte varit berett att förespråka en sådan ändring av regelverket att en djurägare skulle få möjlighet att, utan myndighets beslut, döda ett rovdjur vid eller omedelbart efter ett direkt angrepp på tamdjur. Utskottet gjorde den bedömningen, inte minst mot bakgrund av att det för vissa typer av jaktbrott skall räcka med att gärningsmannen handlat oaktsamt, att en ändring i jaktförordningen i enlighet med då framförda motionsförslag skulle komma att innebära stora svårigheter när det gäller att bevisa om ett jaktbrott har begåtts eller om det varit fråga om tillåten skydds jakt. Utskottet vidhåller sin bedömning när det gäller eventuella bevissvårigheter men finner samtidigt att skäl kan anföras för att genomföra en samlad översyn när det gäller möjligheterna att ingripa för att avvärja angrepp av stora rovdjur på tamdjur. Som framhållits från flera håll är det både önskvärt och nödvändigt att öka förståelsen för den av riksdagen beslutade rovdjurspolitiken. Samtidigt kan konstateras att en sådan förståelse inte kan antas främjas av en svårtolkad och otydlig utformning av regelverket. Utskottet föreslår således att en samlad översyn görs av ifrågasvarande regelverk. En sådan översyn och eventuella förslag till ändring av regelverket skall ta i beaktande såväl ovan nämnda rättssäkerhetsaspekter som de fastlagda målen för rovdjurspolitiken. Vad utskottet anfört bör ges regeringen till känna. Därmed tillstyrker utskottet motionerna MJ247 (s) och MJ292 (s) i denna del samt avstyrker motionerna MJ205 (c) yrkande 2 i denna del, MJ232 (c) yrkande 2 i denna del, MJ290 (m, fp, kd, c) yrkande 3, MJ293 (m) i denna del, MJ330 (m), MJ355 (c) yrkande 1, MJ391 (kd) yrkande 2, MJ399 (kd) yrkande 45, MJ414 (s) yrkande 2 och MJ447 (kd) yrkande 5 i denna del.

Beslutsnivå, m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker två motionsyrkanden (kd, c) om länsstyrelsebeslut avseende jakt på lodjur med hänvisning till tidigare riksdagsbeslut om en sammanhållen rovdjurspolitik. Ett antal motionsyrkanden (s, m, fp, kd, c) om behörigheten att fatta beslut om skydds jakt

avstyrks med hänvisning till bl.a. nu nämnda riksdagsbeslut samt det arbete som pågår i Regeringskansliet. Vidare avstyrks två motionsyrkanden (s, v) om samspelet människa och rovdjur bl.a. mot bakgrund av de förslag som presenterats när det gäller ökade informationsinsatser på detta område. Slutligen avstyrks ett motionsyrkande (v) om jakttillsynen med hänvisning till pågående beredning i Regeringskansliet.

Motionerna

Enligt motion MJ207 (c) yrkande 2 bör länsstyrelsen ges i uppdrag att besluta om jakt av lo när arten blir alltför dominant. Förhållandena i exempelvis Västmanland visar att jakt på lo kan släppas fri. Förhållandet är dock anorlunda inom andra län varför prövning om fri jakt bör göras från län till län. Det är därför önskvärt att länsstyrelsen ges möjlighet att besluta i frågor som berör det egna länet. Även i motion MJ447 (kd) yrkas att länsstyrelsen ges rätt att besluta om jakt på lodjur i de län där arten är rikligt förekommande (yrkande 6).

I motionerna MJ205 (c) yrkande 3, MJ232 (c) yrkande 3, MJ308 (c) och MJ355 (c) yrkande 2 framförs krav om decentralisering av beslut om skydds jakt på enskilda individer av rovdjur. Det är fel att beslut om tillåtelse för skydds jakt på enskilda djur som kräver snabb hantering ligger hos en central myndighet, Naturvårdsverket, som dessutom visar en nonchalans för människors oro. En decentralisering av besluten kring skydds jakt av enskilda individer måste ske till länsnivå eller regional nivå. De som berörts mest av rovdjurens stigande antal är människor boende på lands- och glesbygd, deras oro och erfarenheter av rovdjuren har beslutsfattarna en skyldighet att ta på allvar. Även i motion N288 (fp) yrkande 10 framförs krav om att skydds jaktbesluten skall delegeras från Naturvårdsverket till länsstyrelserna.

Enligt motion 2003/04:MJ290 (m, fp, kd, c) bör beslut om skydds jakt av varg fattas av berörd länsstyrelse (yrkande 1). Enligt motionärerna torde det vara ostridigt att länsstyrelsen är det organ som bäst kan bedöma situationen lokalt och med önskvärd snabbhet. I motion MJ292 (s) delvis uppmärksammas behovet av åtgärder för att underlätta samspelet mellan människa och varg. Enligt motionärerna finns skäl att se över om den nuvarande ansvars fördelningen mellan naturvårdsverk och länsstyrelser är den mest ändamålsenliga. Enligt motion MJ293 (m) delvis bör länsstyrelsen, för att få en större lokal kännedom och förankring, vara den beslutande instansen för beslut om skydds jakt med stöd av 27 § jaktförordningen (1987:905) i stället för Naturvårdsverket. Även i motion MJ306 (fp) yrkande 6 framhålls att beslutsfattande om vargstammens reglering bör flyttas ned så nära de berörda (fast boende) som möjligt, till länsstyrelsen som central myndighet medan jakten delegeras till lokala jaktvårdsområden. Att länsstyrelsen bör vara beslutande instans när det gäller skydds jakt på varg framhålls även i motion MJ350 (s) delvis. I motion MJ399 (kd) yrkande 44 föreslås att riksdagen begär att rege-

ringen lägger fram förslag till sådan ändring av 27 § jaktförordningen att Naturvårdsverket får föreskriva att beslut om jakt på varg får meddelas av länsstyrelsen i län med fasta stammar av varg.

Enligt motion MJ235 (v) yrkande 2 bör regeringen ta ytterligare initiativ till en ökad dialog mellan jägarorganisationer och myndigheter i syfte att diskutera vikten av ett aktivt avståndstagande från den illegala jakten och möjligheterna som finns i alternativa lösningar. Regeringen bör se över möjligheten för länsstyrelserna att tillsammans med polismyndigheten öka övervakningen för att i preventivt syfte motverka illegal jakt (yrkande 3). Även i motion MJ292 (s) delvis framhålls behovet av åtgärder för att underlätta samspelet mellan människa och varg. Innan vargstammen nått en storlek som medger en skydds jakt måste andra åtgärder (än jakt) sättas in för att öka skyggheten utan att döda vargarna. Skrämselåtgärder mot varg har prövats vid tre tillfällen i landet. I den utsträckning det gått att utvärdera dessa försök så verkar de i någon mån ha givit önskat resultat. Ytterligare försök av detta slag bör kunna leda fram till en metod som gemene man kan få använda. Ett angeläget första steg är att se över om gällande lagar och förordningar behöver ändras för att möjliggöra detta.

Utskottets ställningstagande

När det gäller rätten att besluta om jakt på lodjur vill utskottet anföra följande. I betänkandet Sammanhållen rovdjurspolitik angav utskottet (bet. 2000/01: MJU9 s. 24) att förvaltningen av stammarna av björn, järv, lo, varg och kungsörn är en nationell angelägenhet och en förpliktelse enligt internationella konventioner och medlemskapet i EU. Vid förvaltningen av dessa rovdjur är det således av vikt att ha överblick över situationen i landet som helhet. Många arter rör sig över så stora områden att de lämpligast förvaltas på riksnivå. Naturvårdsverket bör därför även i fortsättningen ha huvudansvaret för omfattningen av jakten på björn, järv, lo, varg och kungsörn. I vissa fall finns emellertid fördelar med regionalt beslutsfattande. Erfarenheter och kunskap från lokal nivå kan bättre komma till användning, och de regionala myndigheterna har större lokalkännedom och kunskap om de problem som finns på orten. För lokalbefolkningen kan ökad närhet till beslutsfattarna innebära större förståelse för de beslut som fattas. De fördelar som finns med regionalt beslutsfattande har särskilt stor betydelse i de fall där det krävs en snabb beslutsprocess. Enligt utskottets mening har länsstyrelserna i de län där det finns fasta stammar av rovdjur kompetens att hantera en beslutanderätt som stämmer överens med de övergripande målen för de aktuella arterna. Genom inrättande av regionala rovdjursgrupper kommer denna kompetens att förstärkas ytterligare. Med det anförda avstyrks motionerna MJ207 (c) yrkande 2 och MJ447 (kd) yrkande 6.

I flera motioner framförs synpunkter när det gäller skydds jakt på enskilda individer av rovdjur, och utskottet vill med anledning härav framhålla följande. I ovan nämnda betänkande Sammanhållen rovdjurspolitik anförde utskottet att Naturvårdsverket bör ha möjlighet att delegera till länsstyrelserna

att ge tillstånd till skydds jakt på enskilda djur som orsakar allvarliga skador eller olägenheter. Delegation bör för närvarande endast kunna komma i fråga beträffande arterna björn och lo, eftersom dessa finns i förhållandevis stora bestånd. Som utskottet tidigare har redovisat (bet. 2001/02: MJU24 s. 38) har jaktförordningen ändrats så att Naturvårdsverket får delegera till länsstyrelserna om skydds jakt på enskilda djur av björn och lo som orsakar allvarliga skador eller olägenheter. Därutöver återinfördes möjligheten för enskild till skydds jakt på varg utan föregående myndighetsbeslut. Genom riksdagsbeslutet utökades möjligheterna för arternas överlevnad i Sverige samtidigt som utökade möjligheter gavs att hantera situationer med rovdjur som vållar skada eller olägenhet.

Som redovisats ovan har Naturvårdsverket i en framställan till regeringen den 15 september 2003 (dnr 104-4970-03 Nf) föreslagit en rad ändringar i jaktförordningen för att underlätta och effektivisera förvaltningen av de stora rovdjuren. Framställan innehåller bl.a. följande förslag när det gäller länsstyrelsernas beslutanderätt. När länsstyrelserna beslutar om skydds jakt med stöd av 27 § jaktförordningen får länsstyrelserna varken besluta om att jakten får ske under hela dygnet eller med hjälp av belysning. Detta hinder för länsstyrelserna att i vissa fall besluta om behövliga undantag för att underlätta skydds jakt på björn och lo är enligt Naturvårdsverket inte ändamålsenligt och bör tas bort. I 27 § regleras skydds jakt på enskilda initiativ, dvs. det förutsätts att en ansökan om skydds jakt inkommit till länsstyrelsen för att länsstyrelsen skall få besluta om skydds jakt. Enligt Naturvårdsverket är det inte ovanligt att ansökan är felaktig eftersom frågan om skydds jakt ofta väcks av någon organisation som inte är behörig att ansöka i förvaltningslagens (1986:223) mening. Detta innebär i vissa fall att länsstyrelsen måste avvakta en fullständig ansökan trots att det kan stå klart att skydds jakt är nödvändig och att frågan bör hanteras skyndsamt. Länsstyrelserna har genom sina rovdjursansvariga god inblick i den aktuella rovdjursituationen och har därför ofta tidigt all relevant information i en situation med allvarlig skada. Länsstyrelserna bör ha de möjligheter att motverka skador av björn och lodjur som 7 § jaktlagen medger. Enligt Naturvårdsverket bör därför de berörda länsstyrelserna även kunna besluta om begränsad skydds jakt på björn och lodjur på myndighets initiativ. När det gäller användning av hund framhålls följande. När länsstyrelsen tar beslut om skydds jakt på björn och lodjur med stöd av 27 § jaktförordningen kan det i vissa fall vara viktigt för jaktens genomförande att hund används. Jakten kan bli mer effektiv, och användningen av hund ökar möjligheterna att fälla just den skadegörande björnen. Med nuvarande bestämmelser i jaktförordningen är det inte möjligt för länsstyrelserna att medge undantag från det s.k. hundförbudet i jaktlagen. Följden är att om länsstyrelsen tar beslut om skydds jakt på björn och lodjur, när användningen av hund vid sådan jakt inte är tillåten i övrigt, får hund inte användas vid jakten. En stor del av de skador och olägenheter som orsakas av björn och lodjur uppkommer under sommarhalvåret. Enligt Naturvårdsverket bör därför 18 § jaktförordningen ändras i denna del. Naturvårdsverkets framställan bereds för närva-

rande i Regeringskansliet. Enligt utskottets mening kan det förutsättas att regeringen även i anslutning till det fortsatta arbetet med förvaltningsplaner ser över samarbetet mellan berörda myndigheter när det gäller all skydds jakt. Med hänvisning till vad utskottet tidigare anfört och i avvaktan på den fortsatta beredningen är utskottet inte berett att föreslå någon åtgärd med anledning av de i motionerna MJ205 (c) yrkande 3, MJ232 (c) yrkande 3, MJ308 (c), MJ355 (c) yrkande 2 och N288 (fp) yrkande 10 framförda synpunkterna om beslutsnivån för skydds jakt avseende enskilda individer av rovdjur. Berörda motionsyrkanden avstyrks.

Vidare avstyrks de i motionerna MJ290 (m, fp, kd, c) yrkande 1, MJ292 (s) delvis, MJ293 (m) delvis, MJ306 (fp) yrkande 6, MJ350 (s) och MJ399 (kd) yrkande 44 framförda kraven om förändrad beslutsnivå beträffande skydds jakt för varg.

När det gäller samspelet mellan människa och rovdjur vill utskottet bl.a. hänvisa till Naturvårdsverkets reviderade åtgärdsplaner för varg och lo vari bl.a. framhålls betydelsen av ökade informationsinsatser för att genomföra riksdagens beslut om en sammanhållen rovdjurspolitik. Insatser behövs framför allt för att befolkningen i blivande och existerande rovdjurstrakter skall få kunskap om hur man samexisterar med rovdjur i sin hembygd. Det räcker inte med enkel faktainformation utan det krävs dialog och delaktighet i förvaltningen av de stora rovdjuret. Ökad information om förebyggande åtgärder kan underlätta samexistens med rovdjur och hindra att nya konflikter och skador uppstår. Många aktörer – myndigheter, organisationer, djurparker, företag och enskilda – informerar i dag om rovdjur. Mångfalden gynnar möjligheten att nå ut till dem som behöver nås. De starka känslor som ofta väcks när man diskuterar rovdjur talar för att separera myndighetsutövning och ett bredare informations- och kommunikationsarbete. Det talar också för ett ökat informationsarbete regionalt. I utredningen *Förstärkta insatser för rovdjursinformation* angav Naturvårdsverket en rad förslag till ökade insatser. Under år 2004 räknar Naturvårdsverket med att presentera en plan för ökad rovdjursinformation. Med det anförda föreslår utskottet att motionerna MJ235 (v) yrkande 2 och MJ292 (s) delvis lämnas utan vidare åtgärd.

När det gäller den illegala jakten framhålls i de ovan nämnda åtgärdsprogrammen för varg och lo att samhället samfällt måste arbeta med att förebygga jaktbrott och se till att eventuella gärningsmän åtalas och döms. Den illegala jakten är det största hotet mot dagens rovdjursstammar, och krafttag måste tas på alla nivåer för att bekämpa den. Det måste ske såväl inom myndigheter och organisationer som av enskilda. Länsstyrelsen skall intensifiera arbetet med att förebygga jaktbrott, och enligt Naturvårdsverket bör en riktad kampanj övervägas.

Enligt Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget att i samråd med länsstyrelserna överväga hur arbetet med att förebygga jaktbrott kan kopplas till inventeringsverksamheten bör regeringen överväga en översyn av organisationen av jakttillsynen i landet. Erfarenheterna av hur jakttillsynen organiseras i våra nordiska grannländer, t.ex. Norge, kan ligga till grund för

en sådan utredning. För att förbättra möjligheterna att förebygga grova jaktbrott bör regeringen vidare överväga en förstärkning av polisens och tullens resurser.

Enligt redovisningen avser Naturvårdsverket att för egen del vidta åtgärder på bl.a. följande områden:

- Tydliggöra verkets föreskrifter när det gäller att förhindra faunakriminalitet och i de fall det redan inträffat arbeta för att gärningsmännen lagförs.
- Att inom ramen för förstärkta informationssatsningar om rovdjurspolitiken, som planeras under år 2004, särskilt ta upp frågan om grova jaktbrott. Om möjligt bör insatserna planeras och genomföras i samarbete med polis- och åklagarväsendet.
- Vidare kan en granskning övervägas av hur tillstånd att medföra vapen på skoter tillämpas. Länsstyrelserna kan ge tillstånd att medföra vapen på skoter om det behövs för renskötseln, för att exempelvis avliva skadade renar, eller om det annars finns särskilda skäl. Det kan gälla transport av vapen till jaktstugor eller jaktområden i samband med småviltsjakt, älgjakt eller skyddsjakt efter rovdjur.
- För att förhindra missbruk och möjliggöra effektivare tillsyn överväger Naturvårdsverket att föreslå att jakt inte får utföras samma dag som vapnet transporterats med skoter.
- Vidare övervägs att i större grad än hittills begränsa jakttiden (kort jakttid), jaktområdet (väl definierat) och antalet jaktutövare (särskilda jägare) vid beslut om skyddsjakt för att minska ”riskerna” att tillstånd till legal jakt missbrukas.

I redovisningen lämnas även förslag som rör arbetet inom länsstyrelserna, polis- och åklagarmyndigheterna samt forskningsprojekten. Mot bakgrund av det anförda och i avvaktan på den fortsatta beredningen av Naturvårdsverkets förslag är utskottet inte berett att föreslå någon riksdagens åtgärd med anledning av motion MJ235 (v) yrkande 3. Motionen avstyrks i berörd del.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Skyddsjakt på initiativ av enskild med tillstånd (punkt 1)

av Jan Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om skyddsjakt efter myndighetsbeslut. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:MJ205 yrkande 2 i denna del och 2003/04:MJ232 yrkande 2 i denna del samt avslår motionerna 2003/04:MJ235 yrkande 1, 2003/04:MJ253 yrkande 2 och 2003/04:MJ447 yrkande 5 i denna del.

Ställningstagande

Djurägare, inom rovdjursområden i landet, får ett stort antal husdjur vargdödade utan att de har stöd i lagen för att ingripa till skydd för sin egendom. Detta är både orättfärdigt och oacceptabelt. En ändring måste göras av 27 § jaktförordningen (1987:905) för att stärka den s.k. nödvärnsrätten rent allmänt. Detta bör ges regeringen till känna.

2. Licensjakt på varg (punkt 2)

av Lars Lindblad (m), Bengt-Anders Johansson (m), Björn von der Esch (kd) och Jeppe Johnsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om licensjakt på varg. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:MJ391 yrkande 4 och avslår motionerna 2003/04:MJ232 yrkande 1 och 2003/04:MJ306 yrkande 5.

Ställningstagande

Sedan beslutet om rovdjurspolitiken togs i riksdagen har mycket hänt, inte minst när det gäller antalet tamdjur som skadats eller dödats av varg. Rovdjursforskare menar att dessa problem kommer att öka i områden med en tät vargstam. Detta gäller i synnerhet Värmland vars vildmark i dag troligtvis hyser de flesta vargarna i landet. Med den utveckling av vargens förökning vi

har i dag, enligt vissa forskare 20–30 %, kommer vi att få en ohållbar situation i vissa delar av landet. Av den anledningen är det rimligt att ett visst antal djur tillåts skjutas i vargtäta områden. Detta dels för att de på nytt skall få respekt för människan, dels för att få en kontrollerad vargstam. En begränsad licensjakt bör således tillåtas i områden med stark koncentration av varg. Detta bör ges regeringen till känna.

3. Skydds jakt på initiativ av enskild utan tillstånd (punkt 5)

av Lars Lindblad (m), Jan Andersson (c), Bengt-Anders Johansson (m), Björn von der Esch (kd) och Jeppe Johnsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om skydds jakt utan föregående myndighetsbeslut. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04: MJ205 yrkande 2 i denna del, 2003/04: MJ232 yrkande 2 i denna del, 2003/04: MJ293 i denna del, 2003/04: MJ355 yrkande 1, 2003/04: MJ391 yrkande 2, 2003/04: MJ399 yrkande 45, 2003/04: MJ447 yrkande 5 i denna del samt avslår motionerna 2003/04: MJ247, 2003/04: MJ290 yrkande 3, 2003/04: MJ292 i denna del, 2003/04: MJ330 och 2003/04: MJ414 yrkande 2.

Ställningstagande

Till följd av ett mycket snävt och komplicerat formulerat lagrum (28 § jaktförordningen) är möjligheterna för den enskilde till skydds jakt, utan föregående myndighetsbeslut, i praktiken oerhört små. En central del av rovdjurspolitiken måste vara människans möjlighet att skydda sin egendom vid rovdjursangrepp. En förutsättning för en trovärdig rovdjurspolitik är att det finns en möjlighet för den enskilde djurägaren att skydda sina djur mot rovdjursangrepp. På denna viktiga punkt avvek regeringen från Rovdjursutredningens förslag (SOU 1999:146, s. 250 f) när man inte tillät en erforderlig ändring av jaktförordningen. Mot bakgrund härav bör, med hänsyn till alla intressen, Rovdjursutredningens väl avvägda och remitterade förslag till lydelse av 28 § jaktförordningen antas. Detta bör ges regeringen till känna.

4. Beslut om jakt på lodjur (punkt 6)

av Lars Lindblad (m), Jan Andersson (c), Bengt-Anders Johansson (m), Björn von der Esch (kd) och Jeppe Johnsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om beslut om jakt på lodjur. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04: MJ447 yrkande 6 och avslår motion 2003/04: MJ207 yrkande 2.

Ställningstagande

I propositionen om en sammanhållen rovdjurspolitik angavs att det fanns fördelar med regionalt beslutsfattande, varför jaktförordningen ändrats så att Naturvårdsverket får delegera till länsstyrelserna om skyddsjakt på enskilda djur av björn och lo som orsakar allvarliga skador eller olägenheter. Enligt vår mening bör länsstyrelserna ges rätt att besluta om jakt på lodjur i län där arten är rikligt förekommande. En mer öppen attityd mellan myndigheter och jägare torde innebära att man gemensamt kan lösa de problem som den över-representerade arten lo medfört i länet. Detta bör ges regeringen till känna.

5. Beslut om skyddsjakt på enskilda individer av rovdjur (punkt 7)

av Lars Lindblad (m), Jan Andersson (c), Bengt-Anders Johansson (m), Björn von der Esch (kd) och Jeppe Johnsson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om beslut avseende skyddsjakt på enskilda individer av rovdjur. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04: MJ205 yrkande 3, 2003/04: MJ232 yrkande 3, 2003/04: MJ308 och 2003/04: MJ355 yrkande 2 samt avslår motion 2003/04: N288 yrkande 10.

Ställningstagande

Beslut om skyddsjakt på enskilda individer av rovdjur måste decentraliseras. Det är fel att beslut om tillåtelse för skyddsjakt på enskilda djur som kräver snabb hantering ligger hos en central myndighet, Naturvårdsverket, som dessutom visar nonchalans för människors oro. En decentralisering av besluten kring skyddsjakt av enskilda individer till länsnivå eller regional nivå måste ske. De som berörts mest av rovdjurens stigande antal är människor boende på landsbygd och i glesbygd, deras oro och erfarenheter av rovdjuren har beslutsfattare en skyldighet att ta på allvar. Detta bör ges regeringen till känna.

6. Samspelet människa och rovdjur m.m. (punkt 9)

av Sven-Erik Sjöstrand (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 9 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om ökad dialog mellan organisationer, myndigheter m.m. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04: MJ235 yrkandena 2 och 3 samt avslår motion 2003/04: MJ292 i denna del.

Ställningstagande

Regeringen bör ta ytterligare initiativ till en ökad dialog mellan jägarorganisationer och myndigheter i syfte att diskutera vikten av ett aktivt avståndstagande från den illegala jakten och möjligheterna som finns i alternativa lösningar. Regeringen bör även se över möjligheten för länsstyrelserna att tillsammans med polismyndigheten öka övervakningen för att i preventivt syfte motverka illegal jakt. Detta bör ges regeringen till känna.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden.

1. Skydds jakt på rovdjur m.m.

Sverker Thorén (fp) och Anita Brodén (fp) anför:

Synen på våra rovdjur – och då särskilt vargen – är en mycket omdebatterad och kontroversiell fråga. Debatten om rovdjurspolitiken – främst vargen – handlar om en klassiskt liberal fråga – naturvården. För Folkpartiet liberalerna är debatten mycket angelägen och viktig. Anledningen till detta är delvis att det är vargen som löper störst risk att utrotas, men också att vargen kanske är det rovdjur som förorsakar störst rädsla bland människor.

På den norra delen av jordklotet delar miljontals människor livsrum med vår jords rovdjur. Vi vet att det inträffar en mängd olika möten mellan rovdjur och människor utan att det leder till några allvarliga incidenter. Den grundläggande inställningen hos många människor är att rovdjuren utgör en central och viktig tillgång i vår svenska fauna. Intresset för våra stora rovdjursarter har likaså ökat under den senaste tiden. Detta märks inte minst i det antal rovdjurscentrum som etablerats i Sverige på platser där rovdjuren lever.

Rovdjurens farlighet för människor har under de senaste åren debatterats flitigt. Oavsett vilken inställning den enskilde individen har i denna fråga, anser vi att det är självklart att denna rädsla måste bemötas med respekt och tas på största allvar. Det är därför av avgörande betydelse att vi finner lämpliga metoder för att hantera detta. Det handlar dels om att möta oro, dels om snabba kontakter med myndigheter och dels också om kunskap om rovdjuren. Erfarenhet från bl.a. Orsa Grönklitt Rovdjurscentrum visar tydligt att ökad information och kunskap om rovdjuren förbättrar möjligheterna för rovdjur och människor att leva i mer fredlig samexistens. I betänkandet påpekas att det inte räcker med enkel faktainformation utan att det krävs dialog och delaktighet i förvaltningen av de stora rovdjuren. I detta sammanhang vill Folkpartiet understryka vikten av att detta också måste ske såväl i de regionala rovdjursgrupperna som i det nationella Rovdjursrådet. I båda dessa organ är det viktigt att gå från informationsöverföring till att de blir forum där åsikter förs fram och verklig diskussion äger rum. Fokus på konkretion och problemlösning kommer att ge stöd för att bevara livskraftiga stammar av våra rovdjur. Folkpartiet anser att det är mycket viktigt med lokalbefolkningens stöd i detta arbete.

Vi vet i dag att vargpopulationens genetiska framtid är osäker. Eftersom alla nu levande vargar härstammar från det par som fortplantade sig första gången 1983 kan negativa effekter av inavel komma att visa sig. Nya gener behövs snabbt från den finsk-ryska stammen. Eftersom inaveln redan är så pass hög anser Folkpartiet att ett nytillskott av gener behövs.

En av de mest kontroversiella aspekterna gällande vargfrågan är frågan om hur många vargar det krävs för att säkra artens överlevnad. Här anser Folkpartiet att vi bör flytta fokus bort från antalet vargar till frågan om att säkra en livskraftig stam. Åsikterna går på denna punkt isär. På uppdrag av Rovdjursutredningen har den samlade svenska expertisen på varg tillfrågats om hur stort antal vargar som behövs för att säkra vargstammens fortsatta överlevnad. Enligt deras uppfattning behövs för kortsiktigt bevarande minst 500 individer. Dock föreslog utredningen ett etappmål om 200 individer för den svensk-norska stammen. I regeringens förslag Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57) ansågs ett förslag till etappmål för vargstammen i Sverige vara 20 föryngringar per år, vilket motsvarar totalt ca 200 individer, ett förslag som Folkpartiet ställde sig bakom och fortfarande stöder.

En av de svåraste frågorna gällande vargen är vilken typ av jakt som skall få bedrivas i syfte att förebygga skador av vilt, s.k. skydds jakt. Eftersom vargen utgör en viss fara, framför allt för renar, tamdjur och jakthundar, har det sedan lång tid rests krav på att det skall ges möjlighet att bedriva jakt på den vargstam som i dag existerar. Vi anser dock att vi har ett ansvar för att möjliggöra att vargstammen tillåts växa och avstyrker därför annan jakt än nödvärnsjakt när det gäller varg. I enstaka fall kan dock skydds jakt vara nödvändig. Viktigt att påpeka i sammanhanget är dock att skydds jakt måste, liksom all annan jakt, bedrivas på ett etiskt försvarbart sätt. Nödvärnsjakten – rätten att försvara sig och de sina vid fara – är självklar, men utformningen av reglerna bör ses över. Därför är utskottets initiativ till ett tillkännagivande beträffande en samlad översyn av reglerna när det gäller att ingripa för att avvärja angrepp av stora rovdjur på tamdjur bra. Folkpartiet anser vidare att Naturvårdsverket skall ha det övergripande ansvaret vad gäller att besluta i skydds jaktfrågor. Vi anser vidare att staten skall ge bidrag och ersättning för skador förorsakade av vilt.

2. Skydds jakt på rovdjur m.m.

Sven-Erik Sjöstrand (v) anför:

Vi i Vänsterpartiet har som mål att fortsätta att öka insatserna för bevarandet av den biologiska mångfalden. I det begreppet innefattar vi att rovdjuren skall ha en hemorts rätt i den svenska faunan. Riksdagen har fattat beslut om att de fem stora rovdjuren skall finnas i livskraftiga bestånd i landet. Riksdagen har även beslutat om att alla inhemska arter skall få sprida sig i sina naturliga utbredningsområden. Nu har vi knappt 100 vargar i Sverige. Trots att det föds ett antal kullar per år har stammen bara vuxit långsamt. Under år 2002 minskade den skandinaviska stammen med 19 %. Minskningen beror på olika orsaker varav en är olaglig jakt.

Vänsterpartiet vill betona att de argument som finns i rovdjursdebatten om att den illegala jakten skulle kunna minskas genom införandet av legal jakt inte håller. Erfarenheten visar att den illegala jakten på björn och lo är mycket omfattande, trots att en icke obetydlig legal jakt medges. Ett ytterligare argument för att inte utöka jakten är att den genetiska variationen av varg och järv

är begränsad vilket betyder att varje individ är värdefull för att säkra artens fortlevnad. Ofta orsakas en oproportionerligt stor andel av rovdjurskadorna av enstaka rovdjur. Under 2002 svarade t.ex. två-tre vargar för merparten av det totala antalet vargrivna tamdjur.

Den lagstiftning som nu reglerar illegal jakt är bra. Däremot finns vissa problem när det gäller tillämpningen av lagstiftningen. Såväl polis som åklagare skulle behöva större resurser för att utreda och beivra illegal jakt. Däremot bör inte sådana ändringar göras i förordningen som underlättar dödandet av varg i ett läge där vargstammen ännu inte nått upp till ens hälften av det beslutade målet.

Vänsterpartiet ser som positivt att en samlad översyn görs av berört regelverk då detta har ansetts svårtolkat. Vår grundsyn är att riksdagsbeslutet om en sammanhållen rovdjurspolitik gäller och att de beslutade målen om rovdjursstammarnas storlek därmed ligger fast.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2003

2003/04: MJ205 av Jörgen Johansson och Annika Carlsson (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring av nuvarande lydelse av 27 och 28 §§ jaktförordningen (1987:905).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om decentralisering av beslut om skydds jakt på enskilda individer av rovdjur.

2003/04: MJ207 av Jörgen Johansson (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utöka jakten på lo i län där arten blir dominant.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppdra åt länsstyrelsen att besluta om jakt av lo när arten blir alltför dominant.

2003/04: MJ232 av Rigmor Stenmark (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avlysningsjakt på varg tillåts.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ändring av nuvarande lydelse i 27 och 28 §§ jaktförordningen (1987: 905).
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om decentralisering av beslut om skydds jakt på enskilda individer av rovdjur.

2003/04: MJ235 av Sven-Erik Sjöstrand m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att skydds jakt på de stora rovdjuret inte bör utökas i nuläget.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör ta ytterligare initiativ till en ökad dialog mellan jägarorganisationer och myndigheter i syfte att diskutera vikten av ett aktivt avståndstagande från den illegala jakten och möjligheterna som finns i alternativa lösningar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör se över möjligheten för länsstyrelserna att tillsammans med polismyndigheten öka övervakningen för att i preventivt syfte motverka illegal jakt.

2003/04: MJ247 av Agneta Gille och Mats Berglind (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av 28 § i jaktförordningen.

2003/04: MJ253 av Birgitta Ohlsson (fp):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skydds jakt på varg först bör tillåtas när vargstammen nått ett antal på 200 individer och då enbart utvidgad jakträtt i renskötselområden.

2003/04: MJ290 av Lennart Hedquist m.fl. (m, fp, kd, c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att beslut om skydds jakt av varg skall fattas av berörd länsstyrelse.
3. Riksdagen beslutar att förtydliga § 28 jaktförordningen i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04: MJ292 av Lennart Axelsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av åtgärder för att underlätta samspelet mellan människa och varg.

2003/04: MJ293 av Patrik Norinder (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om skydds jakt på varg enligt 28 §.

2003/04: MJ306 av Runar Patriksson (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om licensjakt/allmän jakt på varg.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om beslutsnivån.

2003/04: MJ308 av Jan Andersson och Claes Västerteg (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att beslutsfattandet om skydds jakt på enskilda individer av rovdjur bör överföras till länsstyrelserna.

2003/04: MJ309 av Eskil Erlandsson och Åsa Torstensson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ändringar av 23 a och 27 §§ jaktförordningen.

2003/04: MJ330 av Marietta de Pourbaix-Lundin och Göran Lindblad (m):

Riksdagen begär att regeringen beslutar ändra 28 § jaktförordningen så att vargen inte skall omfattas av denna paragraf i enlighet med vad som anförs i motionen.

2003/04: MJ350 av Hans Unander m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen sin mening vad i motionen anförs om skydds jakt på varg.

2003/04: MJ355 av Viviann Gerdin (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av förändring av 28 § jaktförordningen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att besluten angående skydds jakt skall överföras från Naturvårdsverket till länsstyrelsen.

2003/04: MJ391 av Dan Kihlström och Mikael Oscarsson (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förändring av 28 § jaktförordningen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att begränsad licensjakt tillåts i områden med stark koncentration av varg.

2003/04: MJ399 av Alf Svensson m.fl. (kd):

44. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådan ändring av 27 § jaktförordningen att Naturvårdsverket får föreskriva att beslut om jakt på varg får meddelas av länsstyrelsen i län med fasta stammar av varg.
45. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till sådan ändring av 28 § jaktförordningen att det tydliggörs att en tamdjursägare har rätt att försvara sina djur mot angrepp från varg.

2003/04: MJ414 av Tommy Ternemar m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att 23 a § och 27 § i jaktförordningen (JF) ändras så att hindren mot en förvaltning av de stora rovdjuren undanröjs.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att 28 § jaktförordningen ändras så att enskild djurägare ges möjlighet att försvara sina tamdjur vid direkt angrepp av stora rovdjur.

2003/04: MJ447 av Björn von der Esch m.fl. (kd):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skydds jakt i samband med rovdjursangrepp.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att länsstyrelsen bör ges rätt att besluta om jakt på lodjur i de län där arten är rikligt förekommande.

2003/04: N288 av Runar Patriksson och Anita Brodén (fp):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om delegation av skyddsjaktbeslut från Naturvårdsverket till länsstyrelserna.

BILAGA 2

Offentlig utfrågning om skydds jakt på rovdjur

Tid: Tisdagen den 2 mars 2004

Lokal: Andrakammarsalen

Inbjudna

Miljödepartementet

Peter Westman, departementsråd

Magnus Blücher, kansliråd

Torolf Lönnerholm, departementssekreterare

Martin Attorps, departementssekreterare

Jordbruksdepartementet

Birgitta Hansson, departementsråd

Bjarne Örnstedt, ämnesråd

Naturvårdsverket

Lars-Erik Liljelund, generaldirektör

Björn Risinger, direktör för Naturresursavdelningen

Världsnaturfonden – WWF

Lotta Samuelson, koordinator rovdjur

Ola Jennersten

LRF

Christer Segersteén, 2:e vice ordförande

Börje Waldebring, ombudsman

Grimsö forskningsstation

Olof Liberg, forskningsledare

Henrik Andrén, professor

Inga Ängsteg, verksamhetsansvarig

Svenska Jägareförbundet

Owe Wiktorin, ordförande
Hans von Essen, riks jaktvårdskonsulent
Rolf Brittas, rovdjursansvarig

Jägarnas Riksförbund – Landsbygdens Jägare

Conny Sandström, förbundsordförande
Mats Görling, generalsekreterare
Bernt Lindqvist, förbundsjurist

Länsstyrelsen i Värmlands län

Lars Furuholm, rovdjursansvarig på miljöenheten
Per Larsson, spårare

Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Ingrid Andersson, handläggare av rovdjurs- och viltskadeärenden
Lars Bonde, rovdjursansvarig

Länsstyrelsen i Dalarnas län

Stig-Åke Svensson, miljövårdsdirektör
Lena Berg, handläggare av rovdjursfrågor

Länsstyrelsen i Örebro län

Torbjörn Nilsson, naturvårdshandläggare

Naturskyddsföreningen

Mikael Karlsson, ordförande
Klas Hjelm, naturvårdschef

Svenska Samernas Riksförbund

Per Gustav Idivuoma, ordförande
Jörgen Bohlin, förbundsjurist

Sametinget

Lars Anders Baer, styrelseordförande

Svenska Rovdjursföreningen

Björn Ljunggren, ordförande
Ann Dahlerus, vice ordförande

Riksföreningen Hänsynsfull Jakt

Hans Ryttman, ordförande

Tatjana Kontio

Rovdjurscentret De 5 Stora

Magnus Elander

Orsa Grönklitt, Sveriges Rovdjurscentrum

Torbjörn Wallin, vd

Sveriges Samarbetsforum i Rovdjursfrågor, SSIR

Tage Collberg, ordförande

Crister Lindh, skogsmästare, sekreterare

Rikspolisstyrelsen

Carina Vangstad, handläggare

Svenska Kennelklubben

Nils Erik Åhmansson, ordförande

Kjell Bräster, verksamhetschef

Deltagande ledamöter

Catharina Elmsäter-Svärd (m) ordförande

Sinikka Bohlin (s) andre vice ordförande

Alf Eriksson (s)

Lennart Fremling (fp)

Rune Berglund (s)

Rolf Lindén (s)

Sven Gunnar Persson (kd)

Kjell-Erik Karlsson (v)

Christina Axelsson (s)

Carina Ohlsson (s)

Sverker Thorén (fp)

Jan Andersson (c)

Jan-Olof Larsson (s)

Bengt-Anders Johansson (m)

Christin Nilsson (s)

Ann-Kristine Johansson (s)

Cecilia Widegren (m)

Anita Brodén (fp)

Björn von der Esch (kd)

Sven-Erik Sjöstrand (v)

Gunnar Goude (mp)

Miljö- och jordbruksutskottets offentliga utfrågning om skyddsjakt på rovdjur

Ordföranden: Jag får börja med att hälsa er god morgon och välkomna hit till riksdagens andrakammarsal. Jag säger välkommen till alla inbjudna gäster och föreläsare och även till er som sitter uppe på åhörarläktaren och naturligtvis till er där hemma som har slagit på TV:n. Den här utfrågningen, som vi har i dag mellan 9 och 12, kan man följa på riksdagens webbplats men även via Sveriges Television, på både kanal 2 och SVT 24.

Miljö- och jordbruksutskottet har bjudit in till en offentlig utfrågning om skyddsjakt på rovdjur. Det är en ständigt aktuell fråga. Den har varit det i flera hundra år, och det verkar som om vi kommer att få fortsätta diskussionen om rovdjurens vara eller inte vara.

Vi kan väl konstatera att hur många rovdjur man anser ska finnas mycket har berott på, och säkert kommer att bero på, vilken inställning som finns hos alla de människor som ska leva tillsammans med de här rovdjuret. Därför har vi i miljö- och jordbruksutskottet bjudit in forskare men även organisationer som jobbar med de här frågorna. Tanken för oss i utskottet är att vi ska få den här dagen för att få mera kunskap och framför allt för att vi ska kunna ställa frågor. Det kommer vi att göra under den senare delen av utfrågningen.

Innan vi börjar med den första personen, som ska tala lite grann om vad regelverket säger när det gäller de här frågorna, tänkte jag bara tala om för er att det är jättebra om de mobiltelefoner som ni har med er är *helt* avstängda. Om bara ljudet är avstängt kommer de nämligen att störa mikrofonerna.

Jag tänkte passa på att tala om att jag vid min sida har Sinikka Bohlin som är vice ordförande i utskottet. Hon kommer att hjälpa till sedan när ledamöterna ska börja ställa frågor. Här sitter också Björn Wessman, som är kansli-
chef, så jag tror att vi ska hantera det här rätt så bra.

Det är Bjarne Örnstedt från Jordbruksdepartementet som ska börja. Välkommen upp i talarstolen!

Bjarne Örnstedt, Jordbruksdepartementet: Ja, vad säger egentligen regelverket om skyddsjakt på rovdjur? Det regelverk som avses är jaktlagen, antagen av riksdagen 1987, regeringens jaktförordning och Naturvårdsverkets kungörelser.

Bestämmelser om jakt på bland annat rovdjur finns i Bernkonventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter samt i EG:s habitatdirektiv. Eftersom det är förutsatt att konventionen och direktivets bestämmelser inarbetas i den nationella lagstiftningen kommer jag inte att gå närmare in på bestämmelserna där.

Enligt jaktlagen är alla fåglar och däggdjur fredade och får bara jagas enligt de bestämmelser som finns i jaktlagstiftningen. Med jakt avses att fånga eller döda vilt och att i sådant syfte söka efter, spåra eller förfölja vilt. Begreppet skyddsjakt finns inte i jaktlagen. Med skyddsjakt menas emellertid den jakt som enbart riktar in sig på att förebygga skador av vilt. Den vanliga

jakten under allmän jakttid eller licensjakten på exempelvis älg har ju som *en* effekt att risken för skador av vilt minskar. Skyddsjakt är emellertid en jakt som bedrivs enligt särskilda bestämmelser i jaktlagstiftningen och har som enda syfte att minska viltskadorna.

Jag kommer här bara att prata om de bestämmelser som rör skyddsjakt på rovdjur, eftersom det är dagens ämne.

Skyddsjakten kan ske med eller utan tillstånd av myndighet. De grundläggande bestämmelserna finns i jaktlagen. Enligt 7 § jaktlagen gäller att om det på grund av ett viltbestånds storlek finns påtagliga risker för trafikolyckor eller för allvarliga skador av vilt får den myndighet som regeringen bestämmer besluta om jakt för att förebygga eller minska dessa risker. I myndighetens beslut ska bestämmas hur jakten ska bedrivas, om den ska ske genom jakträttshavarens försorg, om man nu har åtagit sig det, eller genom särskilt utsedda jägare. I beslutet ska också bestämmas hur det ska förfaras med djur som dödas eller fångas vid jakten.

Det är alltså grundbestämmelsen när det gäller skyddsjakt med myndighetstillstånd.

Det finns också en bestämmelse i 9 § jaktlagen om skyddsjakt utan tillstånd. Den jakten får bedrivas av polisen. I bestämmelsen står att om ett vilt djur orsakar avsevärd skada eller om det kan antas vara farligt för människors säkerhet får polismyndigheten låta avliva djuret om det inte finns någon annan tillfredsställande lösning.

I jaktförordningen finns det ytterligare en möjlighet till skyddsjakt utan tillstånd. Den återkommer jag strax till.

I jaktförordningen finns de närmare bestämmelserna om skyddsjakt med och utan tillstånd. Som allmänna förutsättningar för all skyddsjakt med tillstånd, alltså även skyddsjakt på annat än rovdjur, gäller enligt 23 a § till en början att det inte får finnas någon annan lämplig lösning än just skyddsjakt och att jakten inte får försvåra upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Om dessa grundläggande förutsättningar är uppfyllda kan skyddsjakt beviljas under en eller flera av följande fyra särskilda förutsättningar:

- Den första är att det är av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet eller av andra tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse.
- Den andra är att det är av hänsyn till flygsäkerheten.
- Den tredje handlar om att förhindra allvarlig skada, särskilt på gröda, boskap, skog, fiske, vatten eller annan egendom.
- Den fjärde handlar om att skydda vilda djur eller växter eller bevara livsmiljöer för sådana djur och växter.

De här fyra särskilda förutsättningarna för skyddsjakt är hämtade från EG:s art- och habitatdirektiv, som EU i sin tur i stort sett har hämtat från Bernkonventionen.

Jaktförordningen har samma lydelse som EG-direktivet, men när det gäller den första punkten, den om allmän hälsa och säkerhet och överskuggande

allmänintresse, innehåller direktivet en precisering om att det inbegriper orsaker av social och ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön.

Om de allmänna förutsättningarna för skyddsjakt är uppfyllda samt åtminstone en av de särskilda förutsättningarna kan skyddsjakt beviljas. Det är enligt 27 § jaktförordningen Naturvårdsverket som beslutar om skyddsjakt för att förhindra att björn, varg, järv, lo, säl eller örn orsakar skador. I verkets beslut ska det anges hur många djur som får fällas av arten, under vilken tid, inom vilket område, vilka jaktmetoder som får användas och de villkor i övrigt som behövs för att så långt som möjligt undvika skador eller olägenheter av betydelse för artens bestånd.

Naturvårdsverket har enligt 27 § i förordningen vidare möjlighet att ge tillstånd till jakt på enskild individ av björn, varg, järv, lo eller örn under förutsättning att djuret orsakar allvarlig skada eller olägenhet.

Finns det fasta stammar av björn eller lo i ett län har Naturvårdsverket dessutom möjlighet att delegera beslutanderätten till länsstyrelsen när det gäller en enskild individ av dessa båda arter. Verket har gett sju länsstyrelser rätt att besluta om jakt på enskild individ av björn och elva länsstyrelser beslutanderätt när det gäller lodjur. Naturvårdsverket eller länsstyrelsen får besluta att jakten ska få ske på annans jaktområde.

Det här är vad regelverket säger om skyddsjakt på rovdjur efter tillstånd av myndighet. Då återstår skyddsjakt på rovdjur utan tillstånd av myndighet. Den bestämmelsen återfinns i den numera berömda 28 § jaktförordningen, som kanske är den egentliga anledningen till att alla har samlats här i dag.

I 28 § jaktförordningen står det:

Har en björn, varg, järv eller lo angripit och skadat eller dödat tamdjur och finns det skälig anledning att befara ett nytt angrepp, får tamdjurets ägare eller vårdare utan hinder av fredning döda det angripande djuret, om det sker i omedelbar anslutning till angreppet.

Den här jakten får ske på annans jaktområde, men den är inte tillåten i nationalpark.

Allra sist vill jag nämna en bestämmelse i jaktlagen som visserligen inte handlar om skyddsjakt men som ändå är av intresse i sammanhanget.

Enligt 3 § jaktlagen är det tillåtet för markinnehavaren, även under tid när vilt inte får jagas, att vidta lämpliga åtgärder i syfte att motverka skador av vilt, om skadan inte kan motverkas på annat tillfredsställande sätt. Det innebär till exempel att man får försöka skrämja bort rovdjuret genom rörelser, ljud, exempelvis skrämskott, eller vakthundar, så att rovdjuret störs så mycket att angreppet avvärjs.

Regelverket säger således inte att man måste stå helt överksam och se på när djur attackerar av rovdjur.

Ordföranden: Tack så mycket, Bjärne Örnstedt från Jordbruksdepartementet! Under tiden som Magnus Blücher från Miljödepartementet kliver fram kan

jag passa på att berätta för er att allt det som vi säger i dag kommer att finnas i skriftlig form. Vi har nämligen hjälp av stenografer. Detta kommer alltså att finnas tillgängligt att läsa efteråt, om man inte hänger med i allt vad som sägs i dag.

Varsågod! Du har blivit av med några minuter, men du hinner säkert få tillbaka dem igen.

Magnus Blücher, Miljödepartementet: Tack! Jag tänkte bara säga några ord om de EG-rättsliga kraven.

Inom gemenskapsrätten regleras frågan om förutsättningarna för jakt på rovdjur i rådets direktiv om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter, det så kallade art- och habitatdirektivet, som Bjarne också nämnde. Av direktivets huvudregel framgår det att det ska vara förbjudet att avsiktligt fånga och döda djur av vissa arter som anges i bilaga 4 a till direktivet. Där ibland ingår varg, björn och lo. Sedan finns det i direktivet angivet vissa möjligheter till undantag från denna huvudregel, som Bjarne också nu redovisade. Men av direktivet framgår att det är två förutsättningar som alltid måste vara uppfyllda för att man ska få tillämpa dessa undantag. Det är för det första att det inte får finnas någon annan lämplig lösning och för det andra att upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos den berörda arten inte får försvåras.

Art- och habitatdirektivet har på detta sätt en direkt betydelse för Sveriges möjligheter att utforma rovdjurspolitiken. Som Bjarne redovisade har direktivets regler om jakt i dessa avseenden genomförts genom regler i jaktlagen och jaktförordningen.

Ordföranden: Tack så mycket, Magnus Blücher! Då är det meningen att vi ska få lite redovisning av vad som har hänt. Det är Björn Risinger på Naturvårdsverket som inleder. Varsågod!

Björn Risinger, Naturvårdsverket: Frågan om vad som har hänt sönderfaller egentligen i tre delar: Vad har Naturvårdsverket gjort? Hur har rovdjursstammarna förändrats? Vilken typ av skyddsjakt har bedrivits?

Naturvårdsverket bedriver ett ganska brett arbete inom en mängd olika områden för att hantera det som följer av rovdjurspolitiken och det beslut som är fattat.

Lite kortfattat skulle jag nog vilja säga att rovdjursstammarna för närvarande är under en stagnation. Jag kan visa det senare när det gäller i synnerhet varg- och lodjursstammarna. Detta är viktigt med utgångspunkt i det beslut som är fattat kring rovdjurspolitiken, med de miniminivåer och de etappmål som är uppsatta för respektive art.

När det till exempel gäller lodjur är miniminivån 300 föryngringar per år, vilket motsvarar ca 1 500 individer. Vi genomför ganska omfattande lodjursinventeringar. Den mest omfattande hittills gjordes under förra vintersä-

songen. Ni har säkert hört en del kring detta. Vi fann 231 bekräftade föryngningar. Man kan alltid diskutera exaktheten i detta, men man kan nog säga att det är det mest tillförlitliga resultatet som vi har haft hittills. Täckningen är i huvudsak god. Med de felkällor som finns kanske man kan räkna med 250 föryngningar, och det är väsentligt lägre än den beslutade miniminivån. Detta har förstås betydelse för de skyddsjaksbeslut som myndigheten fattar.

När det gäller renskötseområdet har stammen gått ned tydligt. Det är i och för sig en väldigt tydlig del av politiken att vi ska sänka lodjurstrycket, så att det blir möjligt att behålla järvstammen i renskötseområdet.

När det gäller järv är situationen också relativt svår. Vi fann 59 föryngningar. Det är också lite lägre än etappmålet.

Den stora frågeställningen handlar förstås om etappmålet för varg och var vi ligger i relation till det. Där är etappmålet 20 föryngningar per år, vilket motsvarar ca 200 individer. Enligt de uppgifter som vi har för 2003 var det 9 föryngningar i Sverige, varav 3 var på gränsen mot Norge. I sammanhanget är det rätt intressant att veta hur det ser ut över tiden. Tidigare kunde vi ana att det var en ganska stark frammarsch. Det har stannat av på den här nivån, vilket motsvarar ungefärligen 100 vargar. En sannolik orsak till detta är bland annat illegal jakt.

Jag ska inte närmare gå in på björnfrågan.

Det här ger förstås en mängd skador av olika slag. De primära skadorna från rovdjuren är på ren och övriga tamdjur, framför allt hägnade får. Men det gäller även andra tamdjur och djur på skogsbete. Sedan har vi diskussionen kring hundar. Konflikten handlar om att vargar kan ta hundar som används i löshunds jakt.

Skydds jakt ska bara tillgripas om det inte finns andra lämpliga lösningar. Med andra lämpliga lösningar menas bland annat skadeersättningar men också andra typer av förebyggande arbete. När det gäller den totala kostnaden för skador 2002 kan man se att den största delen gäller renskötseområdet. När det gäller övriga delar av landet är faktiskt ersättningar för sälskador större än de ersättningar som ligger i det röda fältet på bilden, som då avser rovdjur.

Jag nämnde också förebyggande arbete. Det finns ett antal sådana insatser som är väsentliga att göra innan man funderar på skydds jakt. Rovdjurssäkra elstängsel är väl den allra främsta av dem, men det finns även en hel del andra åtgärder. Vi har också den nya rovdjursdatabasen, som Naturvårdsverket har utvecklat.

Som både Magnus och Bjarne har nämnt bedrivs skydds jakt med tre olika metoder. Jag tror att det är väldigt viktigt i diskussionen att just betona de tre olika metoderna.

Först handlar det om skydds jakt i form av avlysnings jakt. Det är det som sker genom Naturvårdsverkets årliga beslut beträffande lodjur och björn. I år har vi beslutat att vi inte kan bedriva någon lodjurs jakt utanför renskötseområdet på den grunden. Jag återkommer till det.

Det andra gäller enskilt djur som orsakar allvarliga skador. Där har vi redan använt möjligheten att delegera till länsstyrelserna när det gäller lodjur och björn. Vi har dock inte möjlighet i dagsläget att göra motsvarande när det gäller varg.

Det tredje är skyddsjakt utan föregående myndighetsbeslut.

Jag ska bara kort beskriva hur situationen har varit när det gäller de tre skyddsjaktsformerna. Först gäller det björn. Under 2003 fälldes 75 björnar. Utöver detta kommer andra skäl till dödlighet i björnstammen. Det kan handla om trafik och en lång rad andra orsaker. Det har också varierat över åren. De senaste åren har det blivit en successiv ökning av skyddsjakten på björn, i relation till de inventeringsresultat som vi har.

När det gäller lodjur fälldes 70 djur förra säsongen. Det var 26 i renskötseområdet och 44 utanför. I år har vi beslutat om tilldelning enbart i renskötseområdet. Jag kan gärna komma in lite närmare på motiven till detta under frågestunden, men det handlar framför allt om att skyddsjakt genom avlysningsjakt förutsätter att vi har en gynnsam bevarandestatus för arten. Med det inventeringsresultat vi har ser Naturvårdsverket ingen möjlighet att bevilja jakt utanför renskötseområdet, men den inriktning vi har är att vi ska kunna bedriva avlysningsjakt på lodjur när stammarna är tillräckligt stora. Ni kan också se här hur skyddsjakten på lodjur har förändrats under de senaste åren.

Bjarne nämnde också att vi har delegerad skyddsjakt. Då handlar det om den andra formen, alltså jakt på enskilda problemdjur som orsakar allvarliga skador. De bruna länen på bilden är de län som kan besluta om både björn och lodjur. De gröna kan bara besluta om lodjur.

När det gäller varg har Naturvårdsverket fattat beslut i varje enskilt fall om de här problemdjuren. Här ser ni de tre fall där Naturvårdsverket har beviljat skyddsjakt på ett enskilt problemdjur. Det var i Väse i Värmland, 2002, och i Norduppland och nu senast i Henvålen i Jämtlands län. Vargparet i Henvålen har blivit fällt. I de andra två fallen upphörde problemen, och det sköts heller ingen varg.

Sist gäller det 28 §. Jag tänkte bara upplysa om att Naturvårdsverket har arbetat med den paragrafen under en tid. Vi har haft frågan uppe också i det nationella rovdjursrådet och diskuterat möjligheterna att förtydliga den. Vi har ett pågående arbete på Naturvårdsverket där vi försöker få till stånd någon form av lättnad, för att den ska vara begriplig och man därmed lättare ska kunna få acceptans för rovdjurspolitiken i det stora hela. Vi har också fört en diskussion om man eventuellt bör föra in ett krav på skrämrelätgärder för att den ska vara mer förenlig med art- och habitatdirektivets krav. Det här är ett arbete som pågår inom Naturvårdsverket. Vi hoppas kunna leverera något uttryckligt förslag till Jordbruksdepartementet inom någon eller några veckor.

Ordföranden: Tack så mycket, Björn Risinger från Naturvårdsverket! Det är ju bra om vi kan få saker och ting att bli begripliga. Det är en fördel. Då har vi Henrik André, enhetschef på Grimsö forskningsstation.

Henrik Andrén, Grimsö forskningsstation: Vi är tre personer som kommer från Grimsö. Det är jag själv, Henrik Andrén, som kommer att berätta om lodjur. Det är Olof Liberg, som om fem minuter kommer att tala om varg. Sedan sitter Inga Ängsteg här från Viltskadecenter, som också finns vid Grimsö.

Jag har samma siffror som Björn visade. När det gäller utvecklingen av lodjursstammen i renskötseområdet är det en vikande trend. Den har alltså halverats under de senaste sju åren. Räkna vi bara minskning per år är det en minskning med ungefär 10 % per år. Man har skjutit ungefär 7 % av lodjursstammen per år i snitt. Den lagliga avskjutningen räcker alltså inte för att förklara minskningen. Det är illegal jakt som får tillkomma när det gäller att beskriva det här.

När det gäller utvecklingen utanför renskötseområdet är det en svag ökning. Data är något sämre här, men tar vi ett snitt under den här perioden ser vi att det är en ökning med ungefär 4 % per år. På detta har man haft en jakt som har legat i ungefär samma storleksordning, alltså på 7 %. Trots att man har haft en jakt på ungefär 7 % har man en ökning av lodjursstammen utanför renskötseområdet, men totalt sett har lodjursstammen i Sverige minskat.

Förändringarna utanför renskötseområdet är lite mer komplicerade. Här lever de i första hand på rådjur, och rådjursstammen är vikande i vissa områden. Vi kan följa den blå linjen på bilden, som visar den nordliga delen av området utanför renskötseområdet, norra Värmland och norra Dalarna. Vi ser att man har en ganska tät lodjursstam när man börjar inventera. Det är ungefär ett lodjur per kvadratmil. Sedan ökar det. Men 2000, som de här siffrorna går till, har man en minskning. En stor del av minskningen beror på vikande rådjursstammar. Födoundlaget minskar.

Vi kan gå till mellanregionen, alltså mellersta Värmland, södra Dalarna, norra Örebro län och norra Västmanland. I början av den här perioden har man ganska få djur. Man får en kolonisation av lodjur, och de ökar väldigt starkt. Vi tror att vi kommer att få en minskning också i de här områdena, av samma anledning, nämligen vikande rådjursstammar.

Vi kan gå till södra delen av regionen, södra Värmland, Dalsland, södra Örebro län, södra Västmanland och Uppland. Där har man i stort sett inga lodjur i början av perioden. Man får en kolonisation och en ökning.

Lodjurstätheten utanför renskötseområdet ter sig alltså lite olika i olika delar av regionerna.

Nu ska vi prata om skyddsjakt. Vad vet vi om skyddsjakt på lodjur? Det är tydligt att det blir minskade skador för rennäringen om vi skjuter lodjur i renskötseområdet, helt enkelt av den anledningen att ren i det här fallet är det huvudsakliga bytet för lodjuren. Blir det färre lodjur blir det färre renar som blir tagna.

Det vi bör tänka på är att vi måste ha lodjur i området för att järven ska få kadaver. Järvens reproduktion beror mycket på hur mycket kadaver som finns i området. Lodjur producerar kadaver för järvarna. Tar vi bort lodjuren helt och hållet från renskötseområdet kommer järven att få problem.

Går vi utanför renskötseområdet har vi problemet med färnärningen där lodjuren tar ett och annat får. Men vi har tittat på olika delar och gjort mätningar. Om man har haft en stor skyddsjakt i en kommun och sänkt lodjursstammen, har det haft någon effekt? Blir det mindre skador på får? Vi hittar ingen sådan mätbar effekt. Det är i och för sig inte så konstigt. I den här regionen i Bergslagen är rådjur det huvudsakliga bytet. Får syns inte i våra studier. Fåren tas av en slump av någon anledning, och det är inte alls säkert att skadorna på fåren har någonting med tätheten av lodjur att göra, det vill säga att det inte blir någon förändring i skadorna på får om vi sänker lodjursstammen.

När det gäller skyddsjakt, illegal jakt och att man ska ha acceptans för att lodjuren ska öka genom skyddsjakt är det möjligen så att om man ökar den legala jakten så minskar den illegala jakten.

Vi talar om de nationella målen. Det står att det finns 300 familjegrupper i Sverige, huvudsakligen utanför renskötseområdet. Man har inte kvantifierat hur mycket det ska vara i de olika regionerna utanför renskötseområdet och innanför renskötseområdet. Man har sagt att om vi helst ska ha 100 innanför renskötseområdet, som vi har i dag, ska det finnas 200 utanför. (Bild) Vi har i dag färre än 200 grupper i Bergslagen.

Ska vi nå målet är en kolonisation av Götaland helt nödvändig. Vi står och stampar, det händer inte så mycket. Sker det ingen kolonisation av Götaland kommer antagligen lodjursstammen att minska ytterligare i Bergslagen, och vi kommer ännu längre från det nationella målet. Det är helt avgörande för vad som händer. En minskning i Bergslagen kommer säkert att ske oberoende om man jagar dem eller ej därför att födounderlaget minskar.

Olof Liberg, Grimsö forskningsstation: Jag ska säga ett par ord om vargstammen. En del tog Björn Risinger redan upp. Jag kommer att beröra vargstammens utveckling och sedan tala lite grann om orsakerna till den stagnation som vi eventuellt har.

(Bild) På bilden ser vi antalet föryngringar i vår vargstam. Som ni ser har vi, som Björn sade, sett en stagnation de senaste åren. De senaste fyra åren har det stannat upp kring 10–12 föryngringar. Sista året här antyder att vi är på väg uppåt igen. Bilden visar antalet föryngringar i hela vargstammen både i Sverige och i Norge, de flesta i Sverige.

Orsakerna till stagnationen kan vara två, och de hjälps förmodligen åt. Den ena är illegal jakt, som möjligen har ökat de senaste åren. Den andra är begynnande problem med inaveln, genetiska problem. Vi har en mycket hårt inavlade vargstam, som vi strax ska se. Men det kan faktiskt också vara en del slumpfaktorer eftersom det fortfarande är en så väldigt liten population. På bilden har man jämfört vår vargstams utveckling med utvecklingen i Wisconsin, som liknar vår väldigt mycket. Wisconsin fick kolonisation av varg lite tidigare än vi. Vi har justerat Wisconsin-kurvan nio år så att den passar vår kurva. Då ser vi att Wisconsin-kurvan också visar upp en stagnation runt 10–12. Det handlar om grupper av varg, alltså både par och större grupper. Men sedan satte utvecklingen fart igen. Jag mejlade till Wisconsin i fredags och

frågade vad den här stagnationen berodde på. De trodde att det var ett tillfälligt utbrott av skabb. Skabb i vargstammen har vi faktiskt också haft, men vi tror inte att det är den viktigaste orsaken. Jag vill med detta visa att vi inte ska tro att loppet är kört, utan det finns möjlighet att vår kurva kommer att följa Wisconsinkurvan.

Illegal jakt och inavel är de två stora hoten i dag mot vår vargstam. (Bild) Det här visar dödsorsakerna hos radiomärkta vargar. Den legala jakten är lite nere. Det är två fall som är under utredning och två som är säkra legala jaktfall. Så har vi ett ganska stort antal illegala jaktfall.

Det här säger dock inte hur stor andel av de levande av stammen som dör. Det här är bara andel av de redan döda vargarna. Hur stor andel av den totala dödligheten det är i vargstammen är svårt att beräkna. Det är egentligen det intressanta. Här har vi gjort ett försök där vi använt oss av radiomärkta och icke-radiomärkta vargar och tittat på relationen mellan illegalt dödade och trafikdödade i de två grupperna. När det gäller de trafikdödade vargarna kan vi säkert få data på alla, även icke-radiomärkta vargar, och kan använda dem som ett slags korrektionsfaktor.

Vi ser att knappt 60 vargar skulle ha dödat illegalt de senaste fyra åren, det vill säga 15 om året. Det stämmer rätt bra med en annan beräkningsmetod som bygger på enbart radiomärkta vargar. Någonstans där, runt 15 %, om året är det i dag. Tyvärr har vi inte data som vi kan använda för att se om vi har en trendökning. Där är våra data för knappa. Vi har för få radiomärkta vargar helt enkelt för att kunna se det. Möjligen kommer vi att kunna göra det om ett par år. Vi vet alltså inte om det är en ökande trend i den illegala jakten.

Vad gäller inavel visar (Bild – fanns inte med bland bilderna som skickats) den här komplicerade figuren att vi har full koll på den här vargstammen. Det visar släktskapen hos hela vår vargstam. Varje fyrkant är ett ynglande par och visar ursprunget för dem. Under varje par står det dessutom en siffra som visar inavelskoefficienten, och de ligger i dag på en högre nivå än vad som gäller för helsyskonparning. Vi har alltså en ganska hög nivå på inavel redan, och vi kan förvänta oss en ännu högre nivå.

Vi har en sådan koll på vår vargstam i dag att den är unik. Det finns ingen annan vargstam i världen där man har en så detaljerad kunskap som vi har om vår vargstam, vilket blev bekräftat vid en stor konferens i Kanada i höstas. Vi vet faktiskt inte bara hur många vargar vi har, könskvot och så vidare, utan vi känner varje varg individuellt, i varje fall de ynglande vargarna.

Vi vet ännu inte om inaveln är en allvarlig faktor, men vi kan räkna med att den kommer att bli det snart. Hela vargstammen bygger på tre individer. Det är den viktigaste slutsatsen från en stor internationell konferens med de främsta vargexperterna på både populations- och genetiksidan som vi hade för två år sedan i Västmanland.

Huvudslutsatsen är att den skandinaviska halvön egentligen är för liten för att hålla en egen livskraftig population. Det viktigaste – *the most important obligation for the wolf management in Norway and Sweden is to promote a genetic exchange* – är att främja ett genetiskt utbyte med den stora finsk-ryska

populationen i öster. Det är den viktigaste uppgift vi har. Det spelar inte så stor roll om vi har 200, 300 eller 500 vargar, för de är mycket hårt inavlade. Skyddsjakt på enstaka vargar har heller ingen större betydelse i det här sammanhanget.

Owe Wiktorin, Svenska Jägareförbundet: Jag är ordförande i Svenska Jägareförbundet. Därmed representerar jag knappt 200 000 jägare.

Låt mig direkt slå fast att Svenska Jägareförbundet anser att rovdjuren varg, lo, björn och järv har en naturlig plats i den svenska naturen. Med ett sådant konstaterande i ryggen är det smärtsamt att samtidigt behöva konstatera att svensk rovdjurspolitik enligt min uppfattning är på väg mot ett haveri, och detta i ganska rask takt. Den är inte genomförbar, och den bör snarast omprövas.

Dagens politik innebär att en tredjedel av landets yta, Mellansverige, ska bära hela tyngden av en vad gäller antalet mycket ambitiös rovdjurspolitik. Detta trots att de biologiska förutsättningarna i landet längre norrut är mycket lämpade för rovdjuren, här exemplifierad (Bild) med en svensk-norsk studie. Ju rödare det är på bilden, desto mer lämpligt är området för varg.

Resultatet av den här entredjedels-politiken vad gäller geografin är en kraftigt ökad åsiktpolarisering. Varg, björn och lo accepteras helt enkelt inte i de koncentrationer som de i dag uppträder i Mellansverige. Det dagliga livet påverkas alltför mycket.

Oberoende av vad forskare och experter säger om björnens eller vargens farlighet känner människor i rovdjursområdena oro. Man plockar inte svamp, man fiskar inte, man jagar inte, som man har haft för vana och haft som tradition i de här områdena. Glesbygdens livsstil påverkas i grunden. Vi är på väg att få ett folkligt uppror, och vi har ännu inte sett de fulla konsekvenserna av de fattade besluten.

20 vargföringringar, eller ca 200 vargar, kommer att leda till helt oacceptabla koncentrationer när belastningen ska tas på en tredjedel av Sveriges yta. Till detta kommer de genetiska problem som vi har hört om vad gäller vargen. Även målet 220 lodjursunglingar utanför renskötselområdet får oacceptabla konsekvenser för jakt och för djurhållning.

Rovdjurspolitikens väg mot haveri har också påskyndats av myndigheternas hantering av frågan. Den har varit mycket okänslig för även högst rimliga synpunkter. Människor känner sig överkörda, ej sedda, ej beaktade av myndigheterna, och så lägger man ofta till, stockholmarna. Senast exemplifieras detta med beslutet att helt stoppa skyddsjakt på lodjur utanför renbetesområdena. Vid sidan av att beslutet i sak är helt galet raserar tillvägagångssättet det lilla och bräckliga förtroende som trots allt har byggts upp mellan de berörda intressenterna.

Rovdjurspolitiken kräver förändringar nu, och de här förändringarna måste leda till en folklig acceptans. Grunden för förändringarna finns enligt min uppfattning i Sören Ekströms rovdjursutredning och i Svenska Jägareförbundets rovdjurspolicy.

Enkläst: Lyssna på människorna som lever och bor i rovdjursområden. Det är ett stort steg.

Härutöver: Acceptera varg i hela landet, inte bara i den mellersta tredjedelen. Det ger också bättre genetiska förutsättningar för stammen genom vandringar från Finland och Ryssland.

Sänk de antalsmässiga målen till 150 vargar och 1 000 lodjur, helt i enlighet med den Ekströmska rovdjursutredningen och helt i enlighet med Jägareförbundets policy.

Sprid via jakt belastningen över landet. Gör en utvärdering av vargstammens effekter.

Tillåt snarast skyddsjakt på varg. Vid beslut om skyddsjakt måste social hänsyn beaktas liksom att tillväxten ska vara varsam. Lagändringar kommer att krävas för att öka möjligheterna att besluta om sådan jakt.

Ändra snarast beslutet att stoppa lodjursjakt utanför renbetesområden.

Beslut om jakt på lo och björn bör föras ned så att förvaltningen sker regionalt, allra helst lokalt, om detta är möjligt. Människor måste känna att myndigheterna följer, lyssnar och har förståelse för utvecklingen i deras närområden.

Ändra omedelbart 28 § i jaktförordningen, som vi har hört här. Man måste ha rätt att skydda sin hund eller sin tamboskap vid rovdjursangrepp. Nuvarande lydelse är, förutom att den är svårtolkad även av jurister i lugn och ro i en rättssal, inte i överensstämmelse med människors rättsuppfattning.

Sammanfattningsvis: Det krävs förändring och nytänkande inom rovdjurspolitiken. Livskraftiga rovdjursstammar – ja, men med respekt för människornas livskvalitet i det dagliga livet i rovdjursområdena.

Conny Sandström, Jägarnas Riksförbund – Landsbygdens Jägare: Jag är ordförande i Jägarnas Riksförbund. Det är ett bra och nödvändigt initiativ som utskottet har tagit. Den här frågan är faktiskt mycket större ute på landsbygden där folk bor och verkar och lever med de här rovdjuren praktiskt taget dagligen. Kanske är den inte lika påtaglig i många av de rum där besluten fattas om hur frågan ska hanteras.

Snart har det gått fyra år med den nya rovdjurspolitiken. Det är fyra år av tragedier, tragedier för tamdjursägare som har fått se döda och halvdöda djur ligga utspridda i sina hagar när de kommit ut på morgonen. Fundera på hur det känns! Det är kanske avelsbesättningar man jobbat med i 20 år. Nu är det verket ödelagt genom en natts räd av en varg. Det är ganska dramatiskt, det är det vi pratar om.

Tyvär är det så att man i sådana lägen inte ens kan få fullgod ekonomisk ersättning. För de här människorna är det säkert en liten del, men det borde ändå gå att få en vettig ersättning. Som sagt är livsverket mycket mer betydelsefullt. Om någon skulle ha råkat ha turen att befinna sig där och haft möjlighet att skydda sina tamdjur och gör det, då får vederbörande uppenbart räkna med många år av långa polisutredningar och domstolar som inte heller kan tolka den lagstiftning som finns. Självfallet är det här inte alls acceptabelt.

Det har också varit en tragedi för jägarna. På många håll har man fått sina jaktmöjligheter mycket starkt försämrade, i vissa fall nästan helt upphörda. Dessutom går det i vissa områden inte att jaga i dag med lös hund, inte om man är rädd om hunden och vill ha tillbaka den efter jakt dagens slut. Då är det en omöjlighet. Därmed är en mycket lång tradition och ett svenskt kulturarv på väg att försvinna i de områdena. Det känns inte heller acceptabelt.

Det är en tragedi för landsbygdsbor. Jag bor själv i en by där människor faktiskt har slutat att gå sexochenshalvkilometersslungan runt byn efter det att vi nu fått mera rovdjur i området. Man har slutat att ta den dagliga promenaden. Man törs helt enkelt inte göra det. Lika allvarligt är att inte ens rovdjuren har gynnats av den här politiken. Enligt de rapporter vi har fått står stammen och stampar på ungefär samma ställe som för ungefär fyra år sedan.

Detta visar att någonting är fel, och någonting måste åtgärdas. Nu har också ni riksdagsledamöter, i alla fall i det här utskottet, uppfattat att ni bör göra någonting och har tagit ett bra initiativ.

Det jag tror är absolut centralt är att vi inte i första hand börjar fokusera på hur vi ska utforma skrivningen i 28 §. Vi måste först ha en diskussion om det bakomliggande. Varför ska vi ha en skyddsjakt, och var ska gränserna gå? Min uppfattning är att när rovdjur börjar komma in mot bebyggelse, börjar närma sig djurhagar, då har de börjat att uppvisa ett avvikande, onormalt beteende. De rovdjuren ska vi helt enkelt inte ha kvar.

Det, mina vänner, kommer att vara kärnan i om det här ska lyckas. Rovdjur ska vara ute i skogen, de ska inte vara inne i bebodda bygder, inne i bebyggelser. Vi kommer aldrig att få en acceptans för dem. Om vi helt ändrar syn och slutar att vara så oerhört rädda för att det någon gång skulle skjutas något rovdjur för mycket enligt skyddsjaktsparagrafen 28 då tror jag att vi kommer att lyckas. Då känner människan att hon har fått respekt, man har rätten att åtgärda problemet där det finns. Vi kommer också att ha ett brett urval av rovdjur som inte är farliga.

Därefter, när vi har enats om den synen, tycker jag att vi ska sätta oss ned, en grupp kvalificerade jurister, för att utforma 28 § med den målsättningen att alla kan tolka paragrafen utan att det ska dras i domstolar tre gånger om innan man är överens om vad som står där och vad som är verklighet. Dessutom behövs självfallet ändringar i en del ersättningsregler och så vidare, men det är en sekundär fråga om man får rätt att skydda sina djur.

Christer Segerstéen, LRF: Jag kan börja med att lugna Grimsö: Lo finns redan i Götaland. För två år sedan vakade min far och jag under mars månad över de nyfödda kalvarna, som föddes ute i terrängen hemma. Jag bor alltså i Östergötland, söder om Linköping. Jag kan också hälsa från "Kotten", ett märkt lodjur som har tillbringat ett par år på andra sidan sjön där hemma. Så lo finns där, även om vi sett vissa bilder här som inte talar om vad som händer i Götaland.

Den här utfrågningen kom i rätt tid. Jag tänker på de beslut som Naturvårdsverket fattade om att inte ge möjlighet till lodjursjakt utanför renskötsel-

området och på det sätt som man hanterade frågan i rovdjursrådet. Vi har agerat från vår sida tillsammans med jägarorganisationerna. Vi har fått ett bra svar, ska jag erkänna, från Naturvårdsverket. Vi har fått i gång en dialog. Jag hoppas att vi utifrån detta kan lära oss så att vi inför kommande säsong kan hantera dessa frågor på ett riktigt sätt.

Det här är inte en fråga som bara gäller jakt och jakthundar eller tamboskap, utan den har även en social dimension. Det är lätt att sitta här långtifrån och tycka att visst ska vi ha de här djuren, och visst ska det vara så och visst ska det vara så. Men jag ser i mitt eget fall hur det var när jag bodde så att jag hade två kilometer att gå genom skogen till skolbussen, eftersom kommunen inte ordnar skolskjuts ända hem. Tre av mina fyra barn har traskat den vägen från att de var sex år och började förskolan. Man måste ha respekt för att människorna känner oro, även om man inte skulle komma ropande att här kommer vargen. Men man ska ha respekt. Vi får inte få en klyfta mellan stad och land.

Vi är överens om att lodjur ska finnas. Det är inte fråga om att de ska utrotas, utan de ska finnas. Självklart måste det finnas stammar så att man klarar det genetiska – apropå det måltal det har talats om här. Dock måste man se det så att om vissa regioner får en väldig kraftsamling i vissa delar innan de har kommit upp till de nationella målen, måste man tillåta skyddsjakt och tillåta en jakt så att man håller antalet på en lämplig nivå.

Dessutom kan det för mig te sig lite konstigt att det är begränsningar utanför renskötseområdet – lodjuret fick vi inte jaga över huvud taget i år. Däremot gäller det inom skyddsområdet att vi ska öka jakttrycket. I Finansdepartementets förslag till budgeten skriver man:

För att rovdjursskadorna på rennäringen och ersättning för dessa skador ska kunna hållas på rimlig nivå är det angeläget att avskjutning av lodjur bättre anpassas till det tillåtna antalet. Det bör ankomma på Sametinget att genom information och andra åtgärder verka för att avskjutningen ökar.

Jag förstår problematiken inom renskötseområdet, men för en utomstående ter det sig konstigt. På ena sidan gränsen gäller det att skjuta så mycket som möjligt, och på andra sidan ska vi hålla igen.

Jag vill framhålla en annan aspekt. Som bonde har jag djurskyddslagen att följa. Är det så att jag inte sköter mina djur på ett klokt och bra sätt eller om någon skadas – det räcker med att jag använder taggtråd på fel sätt – blir jag straffad. Om det däremot kommer rovdjur ska jag titta på när skadan sker, och först när det kommer tillbaka får jag agera. Vad skapar detta för motivation och förtroende?

Nej, sammanfattningsvis tycker vi från LRF:s sida att skyddsjaktsbestämmelserna måste vara begripliga så att alla förstår dem. Man ska inte behöva springa in och hämta lagboken och läsa igenom: Gjorde jag rätt, eller gjorde jag fel? Vi måste ändra 28 §, som har poängterats här, på ett sådant sätt att djur inte kommer att få lida i onödan.

Detsamma gäller för dem som bor utanför renskötselområdet. De ska ha rätt att överklaga ett beslut som fattats. Det tycker jag är en anständighet i vårt rättssamhälle.

Sedan är det naturligtvis viktigt att vi har en sammanhållen rovdjurspolitik, att vi inte glömmar bort att den här frågan har ett större djup så att vi inte får en klyfta mellan stad och land utan en bra dialog och att vi kan lösa de här frågorna på ett klokt sätt.

Ersättningsfrågan: Här måste samhället ta ett fullt ansvar. Om vi har tagit det beslutet att vi ska ha en rovdjursstam – det ställer vi upp på – måste också jag som bonde få ersättning för de indirekta kostnader jag har. Nu talar vi om kostnader i samband med att djuret blir skadat eller uppätet. Men som i mitt fall: För tre år sedan fick jag avsätta ett antal dagar till att samla ihop mina djur – visserligen har jag bara tio didjur och en tjur, så det är ingen större mängd – då de hade blivit ivägskrämda. Det kan vara andra indirekta kostnader som jag tror att det är viktigt att vi får ersättning för. Får man det skapar det också en förståelse.

Avslutningsvis: Med sunt bondeförnuft tillsammans med god svensk ämbetsmannatradition tror jag att vi kan lösa de här frågorna på ett klokt sätt.

Lotta Samuelson, Världsnaturfonden: Jag handlägger och samordnar det ganska omfattande rovdjursarbete som vi gör på Världsnaturfonden.

De stora rovdjuren upplevs av flertalet människor som en positiv tillgång för vår natur. Vi ska vara stolta över att vi i vårt glest befolkade och rika land har möjlighet att hysa livskraftiga stammar av björn, järv, lo och varg. Vi ska självklart ta vårt globala ansvar och skydda de stora rovdjur som hör hemma i vårt land, precis som vi vill bevara karismatiska arter som tiger och snöleopard på andra håll i världen.

Rovdjuren har funnits i Skandinavien sedan förra istiden för ca 10 000 år sedan. De har påverkat och påverkas av den övriga florans och faunan. Ekosystemet är inte komplett om inte rovdjuren finns.

Många människor upplever och uttrycker att naturupplevelsen är extra stark och rik om man vet att den natur man vandrar i också är hem för en varg, en lo, en järv eller en björn. Rovdjuren är också en naturlig resurs. De har ett stort och kanske ökande värde som turistmagneter för både svenskar och besökare i vårt land. De är en hittills underskattad resurs för en ny och växande turistnäring, en näring som ger ökad sysselsättning och inkomstmöjligheter i glesbygden.

I den mån rovdjursstammarna uppnått tillräckligt stort antal kan de också nyttjas som jaktbart vilt, precis som allt annat vilt vi har. Det förutsätter förstås att vi har en livskraftig population i botten och att vi kan ta av räntan.

I mars 2001 antog Sverige en rovdjurspolitik som vi har all anledning att vara stolta över. Politiken är i enlighet med internationella konventioner och säger att de stora rovdjuren ska bevaras långsiktigt i vårt land. Vi har nu i Sverige en ansvarstagande och framsynt politik som är framtagen med demo-

kratiska medel och där alla som är berörda av rovdjuren har varit delaktiga i processen.

Just nu fokuserar debatten på hur och när vi ska kunna skjuta rovdjuren, när den största utmaningen egentligen är hur vi ska bevara dem. Vi har i dag hört redovisas att rovdjursstammarna i mångt och mycket är långtifrån de uppsatta minimimålen. Det är nog bara björnen som uppgår till det minimiantal som rovdjurspolitiken anger.

Vi har hört att lodjursinventeringen, som var den mest ingående trots att vissa områden inte har inventerats, visar att vi ligger en bra bit under de minimimål vi har satt upp. Antalet järvföryngringar fluktuerar upp och ned men är långtifrån de 90 föryngringar vi ska ha i vårt land. Och så vargen – det konstaterades alltså bara 6 helsvenska föryngringar 2003. På gränsen mellan Sverige och Norge konstaterades 3. I dag har vi alltså inte mer än knappt 100 vargar.

Vargforskningsprojektets prognoser inför 2004 säger att antalet föryngringar antagligen har stagnerat och att vi kommer att ha ungefär lika många. Det har alltså stagnerat på knappt hälften av det antal vargar som vi har satt som etappmål. Dessutom är inavelsgraden för vargstammen hög och ökande, i nivå med helsyskonparning. Inavel är ett stort hot mot vargstammen. Vi behöver snabbt nya gener från Ryssland och Finland. Det är nödvändigt för att vi ska få behålla vargarna i vårt land.

Invandringen från Ryssland och Finland är i praktiken noll. Även om flera vargar har passerat gränsen och försökt sig på en vandring söderut dödas de illegalt innan de lyckas beblanda sig med den sydiskandinaviska vargstammen. Den allra viktigaste förvaltningsåtgärden för varg är att se till att vi får in nya och friska gener, och det är bråttom.

Rovdjursstammarna är alltså fortfarande små och sårbara. Den stora utmaningen framöver är hur vi ska bete oss för att bevara rovdjuren, inte hur och när vi ska skjuta dem.

Rovdjuren orsakar de facto en hel del problem, som ni också har hört i dag. Först och främst är det kanske oro för att rovdjuren ska vara farliga för oss människor. Den oron finns, även om all erfarenhet visar att de mycket sällan är farliga. Den oron måste tas med respekt. De tar också tamdjur, främst ren. Man uppskattar att 20 000–30 000 renar skadas eller dödas av rovdjur varje år.

Rovdjuren tar också ett par hundra får om året och enstaka nötkreatur och jakthundar. Förlusterna på får, nötkreatur och jakthundar är försvinnande små om man jämför med andra dödsorsaker för tamdjuren. Staten ersätter fullt ut direkta ekonomiska förluster, även med lite råge.

Självklart ska vi ändå arbeta för att minimera angreppen av rovdjur på tamdjur, dels av respekt för den oro och det merarbete som det orsakar tamdjursnäringen och jägarkåren, dels för att upprätthålla och öka acceptansen för rovdjuren. Frågan är hur man minimerar rovdjursangreppen.

I dagsläget, när vi har små och sårbara rovdjursstammar, måste fokus ligga på skadeförebyggande åtgärder. Det berättade Björn Risinger tidigare. Det

finns ett antal elstängsel som vi vet fungerar bra om de är rätt uppsatta och välunderhållna. Det gör också vargtelefonen, som uppskattas av många jägare, som gör att man kan undvika att jaga i områden där en vargflock håller till just då. Den är inte fullt utbyggd.

Man gör just nu en pilotundersökning om boskapshundar eller vakhundar, som fungerar bra på andra håll i världen. Man undersöker om det kan fungera också i Sverige.

Det finns säkert en mängd andra sådana skadeförebyggande åtgärder som vi kan utveckla. Men det gäller att vi lägger ned större resurser på det, att förbättra och utveckla skadeförebyggande åtgärder så att rovdjuren inte tar tamdjur.

När ingenting annat hjälper medger rovdjurspolitiken i dag, med hjälp av skyddsparagraferna 27 och 28, att man kan ta bort rovdjursindivider som ställer till stora problem, där ingen annan lämplig lösning finns. Skyddsjaktsparaferna har under senare tid kritiserats högt och intensivt. Det hävdas att de är svåra att förstå och använda. Framför allt gäller det 28 §.

I Rovdjursutredningen diskuterades livligt hur lagtexterna skulle formuleras. Till slut beslutade riksdagen om en formulering som innebär att 28 § kan användas på alla de stora rovdjuren, även varg trots dess sårbarhet, men endast mycket begränsat och endast så länge vargstammens tillväxt är hög. I enlighet med riksdagsbeslutet bör man nu alltså överväga att ta bort vargen ur 28 § eftersom vargstammens tillväxt just nu har stagnerat.

Skrivningarna i skyddsjaktsparaferna syftar till att förhindra missbruk och kamouflage av illegal jakt från människor som inte accepterar vare sig rovdjur, rovdjurspolitiken eller de demokratiska spelreglerna i vårt samhälle. Den illegala jakten är omfattande, har vi hört i dag, och uppskattas i en rapport från Naturvårdsverket till mellan 10 och 25 % av den totala dödligheten för rovdjur. Det är ett stort hot mot rovdjuren.

Störst är den illegala jakten på varg. Regelverket måste så långt som möjligt hindra dem som tar lagen i egna händer och vill döda rovdjuren på olaglig väg.

Kan skyddsjaktsparaferna göras bättre och tydligare utan att göra det lättare för dem som vill missbruka lagen är det bra. Ju bättre accepterad och förstådd rovdjurspolitiken är bland människor i rovdjursbygder, desto bättre för rovdjuren. Men det är bara lönt att ändra paraferna om de därigenom accepteras av de organisationer som i dag klagat över parafernas åtgärder. Det är viktigt att LRF, jägarförbunden och rennäringen tar ett större ansvar framöver och öppet och tydligt hjälper till att förankra rovdjurspolitiken bland sina medlemmar.

Till syvende och sist innebär ändringar i ordalydelsen av 28 § en svår balansgång mellan att göra det bättre för hederliga tamdjursägare som vill kunna skydda sina djur och att hindra de ohederliga människorna vars främsta målsättning är att bli av med vargen.

Till sist är det nödvändigt att analysera omfattningen av protesterna. En högljudd grupp människor propagerar för att skyddsjaktsparaferna är

oacceptabla. Medierna hakar på de högljudda konfliktsökande debatterna. Medievinklingen har i dag en stark slagsida till rovdjurens nackdel.

Man måste fråga sig hur representativ den negativa propagandan är. Vi som företräder naturvärden har dagligen kontakt med människor i berörda områden som inte har svårigheter med regelsystemet och som är upprörda över den uppmärksamhet som ges till dem som ropar högst. Dessa människor är dock inte lika högljudda som de som just nu kritiserar systemet. Nöjda människor hörs inte lika mycket, även om de till äventyrs är i majoritet. Nu försäkrar sig Sveriges riksdag om att också dessa människors röst hörs och respekteras.

Fokus framöver måste ligga på hur vi ska lyckas att få upp våra rovdjursstammar till de uppsatta minimi- och etappmålen. Det ska vara ledstjärnan, inte hur vi lättare ska kunna skjuta dem.

Ordföranden: Då är det meningen att ledamöterna i utskottet ska kunna ställa frågor.

Rune Berglund (s): Fru ordförande! Det har varit intressanta föredragningar inom det här heta området. Det är vår uppgift att försöka göra rovdjurspolitiken begriplig.

Jag skulle vilja ställa en fråga inom det område som vi kallar för nödvärn. Det gäller 28 §. Vi har deltagit i rovdjursdebatter från Uddevalla till Östhammar under hösten, och det har varit ständigt återkommande att den paragrafen är felformulerad. Vi har hört att man är på väg att komma med nya förslag.

Har ni funderat på hur detta med upprepat angrepp, alltså att man får vidta jaktåtgärd först vid upprepat angrepp, skulle se ut i en eventuellt ny skrivning? Det är den stora frågan i de debatter jag har deltagit i.

Frågan ställs till Björn Risinger, Naturvårdsverket.

Björn Risinger: Det här är något som de flesta inbjudna till utfrågningen gärna talar om. Det är en paragraf som av många har ansetts som svår att tolka. Det finns visserligen en del rättsfall och pågående rättsprocesser. Vi har bland annat fallet på Gräsö, där Riksåklagaren har gått in och resonerat ganska utförligt om hur man ser på tolkningen av paragrafen.

I det arbete som vi bedriver på Naturvårdsverket just nu, som vi också har haft uppe i Rovdjursrådet, försöker vi se om det går att hitta andra kopplingar än just den formuleringen som har gett så mycket huvudbry. Det handlar om att försöka beskriva vad man rimligen får göra i samband med de initiala händelserna. Det är väl så mycket jag kan säga om det. Vi är inte riktigt färdiga med våra funderingar om detta, men vi försöker få till någonting som mer exakt beskriver vad man har rätt att göra vid det första angreppet.

Som vi ser det är det viktigt att föra in något moment som ställer krav på skrämselåtgärder eller liknande.

Bengt-Anders Johansson (m): Fru ordförande! Det är oerhört viktigt att vi i dag på ett balanserat och förnuftigt sätt kan resonera om de här frågorna, som väcker sådana känslor på olika håll. Det var dessutom en överraskande nyhet att man på Naturvårdsverket håller på att skriva på ett nytt förslag till en ändring som ska överlämnas till Jordbruksdepartementet. I så måtto kan man konstatera att regeringen uppenbarligen har fått kalla fötter i frågan och att man vill komma fram snabbt. Det är bra.

I grunden handlar det här om människovärde i förhållande till djurvärde, i så måtto att det när det uppstår en konflikt aldrig får råda någon tvekan om var vi står som lagstiftande församling. Det som har belysts här är också viktigt, om den tredjedel av landet som har den här typen av rovdjursbekymmer. Om alla i landet hade drabbats på motsvarande sätt hade resonemanget varit annorlunda, det är jag övertygad om.

Vad är egentligen viktigast av de diskussionspunkter som vi har haft uppe? Det finns många önskemål. Det har pratats om genetik, att man ska kunna ingripa. Men ingen har sagt att vi ska utrota rovdjursstammarna. Det är viktigt att vi är överens på den punkten.

Jag skulle vilja ställa frågan till LRF och kanske jägarförbunden: Vad är viktigast att ta tag i, av de åtgärder som har diskuterats?

Christer Segersteén: Det viktigaste är att få till stånd en ändring av 28:an. Det är den som vållar stor oro och problem när det gäller konkret hantering.

Vi konstaterar att rovdjursföryngringarna har gått ned. I stället för att dramatiskt säga att vi inte tillåter någon jakt kan man dra ned på antalet djur men tillåta jakt. Den legala formen av jakt är den viktiga biten, och att man sedan följer utvecklingen ordentligt.

Någon sade till mig att det inte får bli en konflikt som innebär att man inte kan ha djur på en del ställen. Jag är medveten om att det kommer att finnas lo i södra Götaland. Det kommer att finnas plats för mer lo. Det är inget problem bara man har tillräckligt bra lagstiftning och kan hantera det.

Owe Wiktorin: Jag skulle vilja instämma med föregående talare i att det viktigaste är att ändra 28 §. Därmed har man tillgodosett en del av den opinion som stormar.

Nästa steg, som kanske är mycket enklare, som är oerhört viktigt är att lyssna på de människor som lever och verkar ute i glesbygden. Ta till er deras oro och låt dem göra sin röst hörd! Låt dem få tala om hur de känner och tycker i det här hänseendet. En dialog måste komma till stånd.

Öppna för skyddsjakt på lodjur, varg och så vidare i de områden som har det hårdaste trycket för att därigenom sprida stammarna på det sätt som jag indikerade förut.

Alltså: 28 §, lyssna på människorna, skyddsjakten. Efter det kommer för mig en revidering av de nationella målen.

Conny Sandström: Jag skulle vilja vända på ordningen: Lyssna på människorna innan vi förhastat ändrar 28 § som vi ska lida med i kanske ytterligare fem år innan vi kan få den ändrad. Vad jag försökte säga i mitt korta anförande var att vi måste sätta oss ned och fundera över rovdjur som går in mot bebyggelse. Är det ett riktigt beteende? Är de så viktiga?

Olof Liberg sade något intressant i sitt anförande: Några djur som skjuts under skyddsjakten är inte viktiga för stammens överlevnad. Det viktiga är att vi får en acceptans för att ha rovdjur. Det har vi inte i dag.

Oavsett vad Lotta Samuelson säger finns det inte en acceptans ute, där rovdjuren finns. Det är där vi måste ha acceptansen. Det spelar ingen roll om vi har den i Stockholm. Där finns inga rovdjur. Det måste finnas acceptans där rovdjuren finns. Den acceptansen får vi inte om vi har denna oerhört snåla syn på utformningen av 28 §. Den måste få en helt annan utformning. Vi är inte ens i närheten av den utformningen i de diskussioner som vi för med Naturvårdsverket i dag.

Sverker Thorén (fp): Vårt ansvar för debattklimatet i de här frågorna är stort. Det gäller både oss som sitter här och de som finns utanför huset. Vi har ett ansvar för att debatten förs på en annan nivå än tidigare. Det handlar dels om att möta oro, dels om snabba kontakter med myndigheter och dels också om information och kunskap om rovdjuren. Det förbättrar möjligheterna för rovdjur och människor att leva i en mer fredlig samexistens. Det är mycket okunskap som florerar.

Min fråga till jägarorganisationerna är: På vilket sätt deltar ni i åtgärder för att människor i vargtäta bygder ska få ökad saklig information om rovdjuren och på så sätt förbättra möjligheterna för rovdjur och människor att leva tillsammans? Det är många olika projekt på gång, och jag skulle gärna vilja veta vilka av dem som ni deltar i och hur ni bedriver arbetet.

Owe Wiktorin: Rolf Brittas är en av landets ledande experter på rovdjur och bor och verkar dessutom i Dalarna.

Rolf Brittas: Inom organisationen har vi tagit fram böcker om de här rovdjursarterna. Vi har fått i gång en studiecirkelverksamhet. Vi har medverkat i ett stort antal informationsträffar, debatter och liknande. Vi försöker sprida saklig information i våra medlemstidningar. Vi har inte minst bidragit genom inventeringsverksamhet för att ta fram saklig information.

Vi har en stor verksamhet. Vi liksom alla andra tycker att faktaunderlaget är mycket viktigt i det här sammanhanget.

Christer Segersteén: Ett konkret exempel är det som Björn Risinger tog upp, Gräsövargen. Där blev det en samverkan. LRF i Värmland kontaktade Naturvårdsverket och Naturvårdsverket ställde upp. Vi fick ett snabbt möte. Reprä-

sentanter för LRF förde diskussionen ute i bygderna ute i Värmland, där det naturligtvis fanns ganska heta känslor. Många gjorde ett bra jobb för att det skulle ske på ett balanserat sätt, så att man kunde komma åt det man ville.

För LRF:s vidkommande har vi också ett engagemang tillsammans med Viltskadecenter. Det är ett annat exempel.

Conny Sandström: Förutom en omfattande intern information och diskussion i våra avdelningar, distrikt och så vidare och även via vår medlemstidning deltar vi även i de olika möten som arrangeras runt om i landet, som jag vet att flera av er från utskottet har varit med om.

Därutöver har vi på ett år gjort två, ska vi kalla det studieresor till Ryssland och varit med om att jaga varg under riktiga förhållanden och sett hur svårt det kan vara. Själv var jag med för ett år sedan.

Olof Liberg visade en kurva över utvecklingen i Wisconsin. Om den skulle bli verklighet i Sverige har vi ett jätteproblem framför oss. Vargen är nog ett av de mest svårjagade djuren över huvud taget.

Vi är ungefär tio personer inom Jägarnas Riksförbunds styrelse som har skaffat oss erfarenhet för att veta vad vi pratar om. Jag tror inte att det är så många i den här salen som vet hur de här djuren beter sig ute i verkligheten. Därför har vi ställt ett krav till regeringen om att man snarast måste ta fram en förvaltningsplan för varg. När den får fotfäste är det inte fråga om att hantera ett fåtal vargar utan då är det ett betydligt större problem.

Sverker Thorén (fp): Mycket av det som har sagts har rört jakt. Jag tänker på att sprida fakta också om vargs beteende gentemot människor och den överdrivna fara som många tror att det är. Kan ni utveckla om ni bedriver verksamhet i den riktningen? Vi har hört om Viltskadecenter från någon. Jag hade kanske väntat mig något mer.

Björn von der Esch (kd): Jag skulle vilja knyta an till det sista inlägget om erfarenheter från Ryssland. Vi har fått oerhört många synpunkter här. Man får lätt intrycket att vargfrågan och 28 § är problem som är unika för Sverige. Det måste finnas oerhört mycket erfarenhet från framför allt våra grannländer och kanske också Wisconsin, som vi hörde här. Hur har man löst dessa frågor där? Vi måste ta reda på det, så att vi inte uppfinnar hjulet på nytt när det gäller hur man ska hantera rovdjursfrågorna.

Min fråga, närmast riktad till Naturvårdsverket, är: Hur mycket av våra lösningar är en produkt av studier av hur andra har gjort, och hur mycket styr EU Habitat oss i vårt agerande?

Ordföranden: Varsågod, Lars-Erik Liljelund, Naturvårdsverket!

Lars-Erik Liljelund, Naturvårdsverket: Tack så mycket! Det sistnämnda är det väldigt viktigt att konstatera. Det är också därför som en modifiering av 28 § inte så där alldeles enkelt låter sig göras. Vi måste hitta en formulering som stämmer överens med EU:s direktiv för att det ska vara möjligt att göra en förändring. Det är det ena som jag skulle vilja säga.

Det andra som jag skulle vilja säga är följande: Av EU-länderna är det till exempel Italien, länderna i Centraleuropa och Frankrike som har varg. De har, för att nu ta vargen, ungefär samma konfliktfrågor som vi. Kommissionen ligger på och granskar hur myndigheterna hanterar frågan. Finland hade faktiskt i sina medlemskapsförhandlingar ett visst undantag när det gäller hanteringen av varg i norra Finland. Nu har kommissionen lite grann ifrågasatt hur finländarna lever upp till det, om de går utöver det undantag som fanns. Det är en mer frikostig syn på hur de skulle hantera varg som kommer från Ryssland. I södra Finland är situationen precis som den i Sverige.

Ordföranden: Tack för det, Lars-Erik Liljelund, som – kan jag tillägga – är generaldirektör på Naturvårdsverket! Nu är det Sven-Erik Sjöstrand från Vänsterpartiet som står på tur. Varsågod, Sven-Erik!

Sven-Erik Sjöstrand (v): Tack, fru ordförande! Jag har några frågor som jag vill rikta till Svenska Rovdjursföreningen. Jag hoppas att också Riksföreningen Hänsynsfull Jakt vill säga några ord som svar på vad jag frågar om.

28 § har nämnts här vid många tillfällen. Jag vill fråga vad ni anser om nuvarande skrivning i 28 §, vad ni anser om kritiken mot paragrafen och kanske vad ni tror bör göras i det avseendet. Kanske kan ni också säga något om hur ni ser på det som har diskuterats och som gäller decentralisering av jaktbeslut när det gäller varg. Jag hoppas på lite kommentarer kring de sakerna.

Ordföranden: Ordet går till en företrädare för Svenska Rovdjursföreningen.

Ann Dahlerus, Svenska Rovdjursföreningen: Jag kan tänka mig att börja. När det gäller 28 § skulle jag bara vilja erinra om att vargen under årens lopp har åkt ut ur och in i skyddsjaktlagstiftningen. I början var det massiv kritik mot att vargen över huvud taget inte fanns med i skyddsjaktlagstiftningen. Sedan kom den in i 27 § – den första och den andra meningen. Sedermera kom vargen med även i 28 §. Men kritiken har inte upphört utan är fortfarande lika massiv. Detta är något som man kan tänka på.

Det finns alltså ett element i kritiken av 28 § som berör varg och som kan ha att göra med att man använder sig av utformningen av paragrafen för att underblåsa negativa stämningar mot varg. Icke desto mindre finns det en provocerande skrivning i och med första och andra ”angreppet” i paragrafen. Det inser också vi i Svenska Rovdjursföreningen, så vi tycker att det vore bra med en översyn av paragrafen. Därmed inte sagt att det nödvändigtvis leder

till en förändring. Man måste beakta att det inte ska kunna ske ett missbruk. Vår oro för missbruk och illegal jakt har tyvärr ökat under senare tid.

En annan aspekt på detta är att om man ändrar 28 § så att det på något sätt underlättar att i situationer då det verkligen behövs tillämpa paragrafen måste detta följas av en ökad acceptans. Men det är det som inte verkar ha varit fallet tidigare när man successivt har fört in vargen i skyddslagstiftningen. Det är alltså viktigt att detta verkligen har avsedd effekt.

En decentralisering av jaktbeslut avseende varg ser vi som något som ligger långt fram i tiden. Det har att göra med följande: Ju lägre nivå som beslut fattas på, desto lättare är det att ta till sig högljudda opinioner som kanske inte alltid är så representativa för befolkningen som helhet. Då har Naturvårdsverket en kraftfullare position när det gäller varg.

Vargstammen måste vara så pass tålig att den tål sådana beslut – detta för att kunna decentralisera beslutsrätten när det gäller jakt på varg. Det måste alltså finnas goda marginaler för att kunna skjuta varg innan man ens kan tänka sig en decentralisering. Här spelar den illegala jakten en väldigt stor roll. Ju mer illegal jakt och ju svagare vargstam, desto längre bort hamnar en decentralisering av jaktbeslut avseende varg, som vi ser saken.

Ordföranden: Tack för det, Ann Dahlerus! Varsågod, Hans Ryttman från Riksföreningen Hänsynsfull Jakt!

Hans Ryttman, Riksföreningen Hänsynsfull Jakt: Jag är ordförande i Riksföreningen Hänsynsfull Jakt. Jag kan bara instämma i det som Ann Dahlerus sade om de två första sakerna. Det vore önskvärt att få en bättre skrivning i 28 § för att slippa oklarheter. Problemet med en decentralisering är just att vi faktiskt borde utöka det hela till att omfatta också Norge eftersom vi har en gemensam stam. Såvitt jag förstår fungerar det samarbetet väldigt dåligt i dag. Vi måste kanske inte alls på något sätt i dag åstadkomma en decentraliserad jakt och över huvud taget låta länsstyrelsen sköta de här jaktfrågorna, utan det här måste nästan vara internationellt.

Sedan vill jag understryka det som Lotta Samuelson sade om att vargstammen "går så dåligt". Jag tror att Olof Liberg har väldigt rätt i att vi har en väldigt farlig utveckling med stagnation och en mycket hög inavelsgrad. En inavelsgrad som innebär att syskon parar sig tror jag att även de som inte är genetiker inser är väldigt oroande. Så länge den här utvecklingen sker ska vargen tas bort ur 28 §. Det är först när man kan vara trygg med att vargen har en bra populationsutveckling som den kan finnas med i 28 §.

Ordföranden: Varsågod, Klas Hjelm, Svenska Naturskyddsföreningen!

Klas Hjelm, Svenska Naturskyddsföreningen: Jag ska bara göra en kort kommentar i samma ärende. Det sägs ganska ofta när det gäller att göra om 28 § –

att alltså på något sätt göra det lättare att bedriva denna skyddsjakt, eller i varje fall att göra den mer förståelig – att den illegala jakten i någon mån möjligen skulle kunna minska. Den diskussionen förs ofta. Vi har hört liknande tongångar från en del av dem som talat här i dag – ökar vi möjligheterna till legal jakt, skulle den illegala jakten minska.

Olof Libergs anförande visar dock att det inte finns ett klart sådant samband. Från Naturskyddsföreningens sida vill jag lyfta fram detta, bland annat som en kommentar till den senaste frågan.

Vi är inte emot en översyn av 28 § men ser inte att det till varje pris ska innebära att man underlättar att skjuta varg eller något annat av de stora rovdjuren. Vidare är det inte säkert att vi ser några samband mellan ökade möjligheter här och därmed minskad illegal jakt.

Ordföranden: Meningen är inte att ni ska ha en debatt med varandra, men jag släpper in Owe Wiktorin från Svenska Jägareförbundet för att svara på frågeställarens fråga. Varsågod!

Owe Wiktorin: Jag betonade förut att 28 § är viktig, men det är nog också av vikt att understryka att 28 § inte är hela lösningen. Bakom den diskussion som vi nu är inne i finns människors oro – livsvillkoren för de människor som får ta belastningen av trycket från hela vargstammen, björnstammen och lostammen. Detta måste resultera i en ökad och öppnare dialog.

För några år sedan gjorde Sören Ekström en rovdjursutredning. En viktig del i den utredningen har fått mycket lite uppmärksamhet. Det gäller då åtgärderna från myndigheterna, från överheten så att säga, för att underlätta för de människor som i sina områden upplever trycket från rovdjuren. Däri ligger sådant som en ökad dialog samt att man lyssnar på människorna, att belastningen sprids ut och att det inte är så stor stam av de enskilda rovdjursarterna. Detta får inte glömmas bort.

Ordföranden: Ann Dahlerus, ville du komplettera vad du tidigare sagt?

Ann Dahlerus: Jag vill bara göra en kort kommentar. Jag tycker att det i sammanhanget är väldigt viktigt att försöka bilda sig en uppfattning om hur pass representativ den enorma kritiken mot rovdjurspolitiken är vad gäller vanliga människor i landet.

Jag anknyter här till vad Lotta Samuelson sade. Det finns alltså mycket högljudda grupper som är väldigt kritiska. Vi tycker att det är riksdagens uppgift att bilda sig en uppfattning om hur pass stor, representativ och utbredd den här kritiken egentligen är.

Ordföranden: Tack så mycket för det! Det ska vi naturligtvis ta till oss.

Vi går vidare med frågeställarna. Först går ordet till Jan Andersson, Centerpartiet, och därefter till Gunnar Goude, Miljöpartiet. Varsågod, Jan!

Jan Andersson (c): Tack! Rovdjurspolitiken präglas i kanske högre grad än många andra politiska områden av att man ute på landsbygden känner att de som beslutar i dessa frågor inte tar människors oro på allvar. Det märks bland annat på möten som arrangeras om rovdjursfrågor. Det är nog de mer välbesökta mötena i politiska frågor.

Människor ute upplever att var och en påverkas men att ingen tar oron på allvar. Vi har hört här att det mycket handlar om att förbättra dialogen. Det tror jag är en av grundpelarna, och detta är något som vi från Centerpartiets sida driver.

Jag har en fråga till Naturvårdsverket, bland annat mot bakgrund av efterdyningarna av lodjursbeslut och liknande: Hur kan vi förbättra dialogen? Dock är det inte enbart Naturvårdsverket som kan svara. Finns det någon annan som har idéer om hur dialogen kan förbättras är vederbörande självklart välkommen med ett svar.

Ordföranden: Vi börjar med Naturvårdsverket och Lars-Erik Liljelund. Varsågod!

Lars-Erik Liljelund: Tack! Jag tycker att detta är det helt centrala. I de här frågorna tillför vi ingenting till riksdagens beslut, vilket det är viktigt att markera, utan vi följer lagarna och de förordningar som regeringen har fattat beslut om. Dessa är så konstruerade att många som bor i berörda bygder – långt ifrån alla men tillräckligt många – inte har full acceptans för den politik som en riksdagsmajoritet har lagt fast.

Själva lägger vi från centralt håll, ofta tillsammans med länsstyrelserna, tid på att vara med på olika typer av möten. Oavsett detta med 28 § och om man ska göra något handlar det egentligen om att få en acceptans för politiken, för att denna ska kunna genomföras.

Den översyn av 28 § som Björn Risinger annonserade att vi gör har vi själva initierat – dock inte därför att vi tror att den är fundamental från en sorts vetenskaplig synvinkel. Efter att ha försökt genomföra den här politiken från central nivå i fyra år har vi tolkat att formuleringen i dag är sådan att den utgör ett irritationsmoment som är tillräckligt stort för att bidra till att acceptansen för politiken inte är så stor som den måste vara för att politiken ska kunna genomföras i enlighet med vad ni har beslutat.

Det här måste naturligtvis ske i samverkan från vår sida med andra aktörer på olika sätt. Vi lägger ned mycket tid på detta därför att vi tror att det liksom är grundbulten i sammanhanget. Finns det inte en acceptans för politiken är det andra rätt ointressant.

Ordföranden: Owe Wiktorin, Conny Sandström och Christer Segersteén har bett att få göra en kommentar. Om någon från länsstyrelserna som jobbar med de här frågorna vill göra en kommentar är det bara att räkka upp handen. Vi börjar med Owe Wiktorin, Svenska Jägareförbundet. Varsågod!

Owe Wiktorin: Tack! Låt mig börja med att säga att jag tycker att den här frågan är synnerligen viktig. Få frågor är mindre lämpade för konfrontation än jakt- och viltvårdsfrågorna – detta vare sig man talar om rovdjur eller man talar om älgar, vildsvin eller vad det nu kan vara fråga om. Glädjande nog – det måste jag säga – har jag upplevt de kontakter som vi från Jägareförbundet under det senaste halvåret tagit med Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, LRF, skogsindustrier och andra typer av närstående intressenter som någonting positivt. Jag ser en positiv trend i det här.

Jag tror att man också på länsstyrelserna och ute, både regionalt och lokalt, måste ta tag i detta på samma sätt – detta tillsammans med att vi är ute på möten. Diskussionsaftnar och alla de rovdjursaftnar som man har på olika ställen tror jag kan vara ett sätt att öka känslan av uppmärksamhet från de män, kvinnor och familjer som bor i områden där man har stora rovdjur inpå sig. Vi är på väg, men det går långsamt.

Ordföranden: Tack för det! Sedan har vi Conny Sandström, Jägarnas Riksförbund – Landsbygdens Jägare. Varsågod!

Conny Sandström: Det finns egentligen två typer av dialog i sammanhanget. Den ena dialogen är den som kan föras mellan oss på ledningsnivå i olika organisationer. Owe har just pekat på den saken. Det här måste utvecklas och kan bli bättre.

Den andra dialogen handlar om att ni i beslutande församlingar och även ni på ledningsnivå i myndigheter måste vara ute på olika möten och träffa folk. Det gäller att möta de människor som dagligen konfronteras med problemen. Detta är det viktiga. Där tycker jag väl att det ändå går framåt. Det ordnas ett antal möten där riksdagsledamöter, utskottsledamöter och myndighetspersoner är med. Det tror jag är det enda sättet, för annars kommer det att vara så att fotfolket upplever att ingen lyssnar på dem. Det kan bara ni hjälpa till med. Vi ska självfallet stötta så gott det går.

Ordföranden: Ordet går sedan till Christer Segersteén, LRF, för en kommentar.

Christer Segersteén: Självklart har vi som organisation ett stort ansvar för att informationen förs ut och för deltagandet i dialogen, naturligtvis på alla nivåer. Det kan gälla nationellt, till exempel i Rovdjursrådet. Men lika viktigt är en regional dialog med länsstyrelserna och även ned till kommunnivå. Ju mer

man pratar med oss som berörs, desto lättare är det att få förståelse för frågorna.

Ordföranden: Stig-Åke Svensson, Länsstyrelsen i Dalarna, vill också göra en kommentar. Varsågod!

Stig-Åke Svensson, Länsstyrelsen i Dalarna: Vår roll i informationsdelen är väldigt betydelsefull. På de olika länsstyrelserna finns det regionala rovdjursgrupper med företrädare för många olika aktörer. Vi har också en viktig del som inte kommit fram här. När en rovdjursskada inträffar kommer det ju ut en besiktningsman som länsstyrelsen har förordnat. Denna person har en oerhört viktig roll när det gäller att i direktkontakt med den som har råkat ut för en skada ha en dialog och ett resonemang om vilka förebyggande åtgärder som kan vidtas för framtiden. Men det gäller också att resonera om vad som inträffat och om vad som kan komma att ske framöver. Jag tror att den rollen, den biten, är nog så viktig som de stora debatterna.

Ordföranden: Tack för det! Jag tänkte att vi skulle hinna med en sista fråga innan vi bryter för kaffepaus. Varsågod, Gunnar Goude från Miljöpartiet!

Gunnar Goude (mp): Tack, fru ordförande! Jag tänkte ställa en fråga som närmast har med vargen att göra. Jag utgår från att alla – så låter det ju – har accepterat att vi ska ha varg i Sverige. Det finns vetenskapliga undersökningar och kunskaper på området som säger att vi måste ha en vargstam av en viss storlek för att det här ska vara långsiktigt hållbart. Nu har vi rapporter, som vi hörde här från talarstolen, om att det nu finns alldeles för få vargar för att detta ska vara långsiktigt hållbart.

Två saker undrar man över. Den ena är om arbetet med att få in nytt friskt genetiskt material och öka vargstammen på något sätt hindras utifrån de beslut som fattats i riksdagen. Behövs det ytterligare beslut från riksdagens sida för att få en bra framgång i det avseendet? Det gäller naturligtvis också de alternativa åtgärder som finns utöver skjutandet – stängsling av får och sådana saker. Den frågan riktar jag till Naturvårdsverket.

Sedan har vi den oro som jägarna gör sig till tolk för och som är intressant. Företrädarna för jägarna säger ju att svenska folket är så oroat. Oron är naturligtvis obefogad när det gäller varg och skador på människor. Här riktar jag mig egentligen till Svenska Naturskyddsföreningen, som har kontakt med frågan på ett lite annat sätt. Är nämnda oro växande och alltså ett reellt problem, eller är oron något som avtar i takt med att vi i alla fall får varg som vi vänjer oss vid?

Ordföranden: Tack för det! Vi börjar med Björn Risinger, Naturvårdsverket.

Björn Risinger: Om vi drar oss till minnes riksdagsbeslutet om rovdjurspolitiken är det ju sagt att det finns ett antal förvaltningsåtgärder som Naturvårdsverket och andra ska arbeta efter. När vi sedan närmar oss etappmålet 200 vargar är det tänkt att det ska ske en utvärdering av något slag. När vi nu sett att vargstammen har stagnerat kan man ana att det dröjer ytterligare ganska många år innan man eventuellt kommer till en tidpunkt då det är dags för en utvärdering. Det är egentligen den typen av arbete som man behöver göra för att sedan börja diskutera nya förvaltningsmetoder av olika slag. Det ryms så att säga inte inom Naturvårdsverkets egen arsenal att gå in och göra helt nya saker i relation till det som riksdagen har sagt.

Ordföranden: Vi tar också den andra frågan, vilken riktades till Naturskyddsföreningen. Varsågod, Klas Hjelm!

Klas Hjelm: Tack! Det är inte alldeles enkelt att svara på frågan om oron är växande eller minskande. Jag kan dock göra några försök från vår horisont. Naturskyddsföreningen har precis som andra organisationer väldigt mycket kontakter med människor. Människor kontaktar oss. Man ringer och pratar om de här problemen. Dessutom har vi ett mycket väl utbyggt lokalt nät, ett nät av lokala föreningar – kretsar, som vi säger. Många där är engagerade i de här frågorna.

Från min horisont kan jag bara säga att vi inte på något sätt har ett ökande antal samtal där det uttrycks oro, problem och så vidare. Dock är vi fullt medvetna om det som sagts här i dag, så det vill jag inte på något sätt motsäga. Men jag skulle snarare säga att jag personligen i min roll i Naturskyddsföreningen fick fler samtal för ett antal år sedan när vi började återfå varg i landet.

Det finns många funderingar i sammanhanget. Om en rovdjursstam funnits kontinuerligt i ett område har man på något sätt lärt sig att leva med den. Man kan tycka illa om den, men man har på något vis vant sig vid problemen.

Vi kan också titta på hur det är i andra länder. Andra personer här kan ge ytterligare perspektiv på den frågan. Men vi kan inte se att samma typ av oro finns som den som finns hos en del i glesbygderna, som på något sätt är direkt rädda för varg och andra djur. Det finns många länder i Europa som, vilket tidigare sagts här, har betydligt större stammar än vad vi i Sverige har. Spanien har 2 000 vargar, och Rumänien har kanske 2 500. I Italien finns det 400 vargar och så vidare. Samma typ av oro och rädsla som en liten del av folket i Sverige uppenbarligen känner verkar inte finnas där. Andra kan ge ytterligare exempel.

En del av våra organisationer, bland annat vårt länsförbund i Uppsala län – ett par vargincidenter har ju drabbat det länet – har gjort försök att verkligen närma sig folk i den dialogform som tidigare nämndes om här. Man har gjort ganska djupgående undersökningar av hur folk ser på dessa saker och av vad

man kunde göra för att på lokalt håll etablera en bättre dialog. Där ser vi fram emot en fortsättning.

Ordföranden: Ann Dahlerus har möjlighet att göra en kommentar. Varsågod!

Ann Dahlerus: Jag skulle vilja kommentera Gunnar Goudes fråga om varg och de genetiska problemen samt hur det där relaterar till nuvarande riksdagsbeslut, om jag nu förstod saken rätt. I sammanhanget är det onekligen ett problem som man inte kan blunda för att det i riksdagsbeslutet finns mer eller mindre uttryckt att det inte ska vara fasta etableringar av varg i hela renbetesområdet. Det är ett enormt stort bälte som effektivt skär av den svensk-ryska vargpopulationen från den sydiskandinaviska. Det här är ett stort problem.

Ordföranden: En kort kommentar avslutningsvis från Länsstyrelsen i Dalarna. Varsågod, Stig-Åke Svensson!

Stig-Åke Svensson, Länsstyrelsen i Dalarna: Länsstyrelserna i fjällänen gör under det här året tillsammans med Naturvårdsverket och Fjällmistra en förnyad attitydundersökning som gäller just rovdjur och några andra frågor. Därmed kommer man att få ett jämförande material om hur attityden har förändrats.

Ordföranden: Jörgen Bohlin från Svenska Samernas Riksförbund får göra en kort kommentar.

Jörgen Bohlin, Samernas Riksförbund: Det var ett mycket felaktigt påstående som framfördes här, nämligen att renskötselområdet skulle vara ett hinder för att sprida ut det genetiska materialet till den svenska vargstammen. Tvärtom står det att man lämnar öppet just för att vargar ska kunna gå genom renskötselområdet – dock inte, vilket Naturvårdsverket visade med beslutet om skyddsjakt, för att etablera föryngringar. Det var alltså ett helt felaktigt påstående som här gjordes.

För att anknyta till Olof Liberg kan jag säga att här handlar det kanske inte om storleken, utan det handlar väl om sammansättningen.

Ordföranden: Tack så mycket för det inlägget, Jörgen Bohlin! Det får bli den avslutande delen av utfrågningen före kaffepausen.

Ordföranden: För er därhemma som har slagit på TV:n och upptäcker att ni befinner er i riksdagen vill jag säga att det är för att miljö- och jordbruksutskottet just nu har en offentlig utfrågning om skyddsjakt på rovdjur. Vi har

ägnat förmiddagen åt att höra en del anföranden från forskare men även från myndigheter och organisationer. Just nu pågår själva utfrågningen där ledamöterna har möjlighet att kunna ställa frågor. Det har vi gjort här under en timme. Vi kommer att fortsätta till strax före kl. 12.

Vi har en ny talarlista med nya frågeställare. Den som står först på tur är Ann-Kristine Johansson från Socialdemokraterna och därefter är det Bengt-Anders Johansson igen. Varsågod, Ann-Kristine.

Ann-Kristine Johansson (s): Tack så mycket, fru ordförande. Vi har sett bilder här om koncentrationen av vargar till vissa län. Vi har diskuterat mycket om acceptansen av vargstammens utveckling.

Jag har en fråga till de representanter för länsstyrelsen som sitter här. Skulle acceptansen kunna öka om man får en regional förvaltning? Kan det också minska problemet med den illegala jakten? Hur ser ni på möjligheten med förvaltningen?

Lars Furuholm, Länsstyrelsen i Värmland: Vi har haft lite erfarenheter av lokal förvaltning. Vi har fattat beslut om skyddsjakt på lodjur ett par gånger. Vi hade ett beslut om skyddsjakt på varg som Naturvårdsverket fattade när det gällde den så kallade Väsevargen.

Det känns i varje fall som att det tas emot väldigt positivt. Frågan hamnar hos den som har problemet i stället för att det ligger på en myndighet att fatta beslut. Det har känts positivt.

I fallet med vargen blev den exempelvis inte dödad. Men responsen från bygden var väldigt positiv. Man hade fått möjligheten. I ett fall med ett lodjur tog det över ett år innan man hade lyckats fälla lodjuret. Men det var ändå lugnt i relationen mellan oss och dem som bodde i trakten under den tiden.

Om det har betydelse för den illegala jakten kan jag inte svara på.

Bengt-Anders Johansson (m): Tack så mycket. Som har sagts flera gånger här tror jag att lösningen på det problem vi har att hantera handlar om att få accept hos dem som är drabbade. Därför är det lite märkligt när man hör resonemang om att ett stort flertal inte tycker att det är ett problem. Har du aldrig drabbats av det har du inget problem. Vi måste ha fokus på dem som är drabbade och hjälpa till att hantera det.

Min fråga är knuten till att vi är lite introverta i vårt resonemang. Vi talar egentligen bara om Sverige, och vi talar uppenbarligen inte om hela Sverige. Vi talar om den tredjedel av Sverige som ska tåla trycket.

Jag vet egentligen till vem av er jag ska vända mig med min fråga. Det är möjligen Grimsö forskningsstation eller Naturvårdsverket. Varför kan man inte skapa en nordisk gruppering? Vi har gemensamma rovdjur som går över gränserna. Det är ganska naturligt. Då vore det också ganska naturligt att ha en gemensam förvaltning.

Varför görs det inga ansträngningar av den arten? Hur hanterar man det exempelvis i Norge och Finland?

Björn Risinger: Det har någon gång sagts här att det inte är så mycket samverkan över gränserna. Jag vill nog säga att det är rätt så bra samverkan över gränserna. Det gäller i synnerhet forskning om rovdjur där vi har samverkan mellan Sverige, Norge och Finland. Vi har det också när det gäller övervakning av stammarna där vi har återkommande samråd.

Det finns olika markanvändningssystem i de olika länderna. I Norge har man fortfarande lösdrift i fårproduktionen på ett sätt som liknar gamla dagars utmarksbete i Sverige. Det är naturligt att det blir helt andra förhållanden när man ska hantera och förvalta rovdjursstammarna med de utgångspunkterna.

Dessutom sätter politiken i respektive land villkoren för hur det ska ske. Att tänka sig en gemensam förvaltning är inte riktigt möjligt. Att ha ett gott informationsutbyte och god forskningssamverkan är den linje vi jobbar på.

Per Gustav Idivuoma, Samernas Riksförbund: Tack. Det är bra att den här frågan kommer upp. I bland annat Rovdjursutredningen var en av frågorna en nordisk syn på rovdjur och förvaltning av rovdjur.

För oss inom rennäringsen som mer eller mindre är notoriska gränsgångare och som korsar gränserna framför allt mot Norge är det en oerhört viktig fråga att ha något slags samsyn vad gäller bland annat förvaltning av rovdjur. Vi stöter nämligen på olika system när vi är på olika sidor om Riksgränsen. Det är den ena delen.

Den andra delen är något som jag hela tiden har funderat på och i viss mån har vissa åsikter om. När rovdjursnumerären visas är Riksgränsen mellan Sverige och Norge men också gränsen till Finland som en skarp gräns där det inte finns någonting på andra sidan gränsen.

Lägger man ihop helheten och ser det utifrån bland annat ett skandinaviskt perspektiv är det en oerhört stor skillnad vad gäller numerär. Vi kämpade länge i Rovdjursutredningen för att vi i varje fall så långt som möjligt måste hitta en samsyn mellan de nordiska länderna vad gäller just rovdjursförvaltning.

För oss inom rennäringsen är det oerhört viktigt att det finns något slags riktlinje att gå på.

Anita Brodén (fp): Tack, fru ordförande. Först vill jag tala om att jag tycker att det har varit fantastiskt intressant. Jag vill tacka alla som har deltagit i debatten och informationsstunden.

Jag vill i min fråga återkomma till det beslut vi har fattat om antalet vargar i ett första etappmål. Det har vi gjort för att säkerställa en livskraftig stam. Flera av talarna har fört fram faran med och det stora problemet som ligger i inavel. Den friska genetiska stammen kanske inte alltid hänger ihop med antalet vargar. Det överhängande är att få en genetiskt frisk stam.

Det har förts fram en del synpunkter på hinder. Jag vill ytterligare få detta belyst. Vilka hinder ser ni för utbyten för att vi ska kunna bibehålla en frisk genetisk stam? Det ha antytts en del om tjuvskytte, och också renbetesområdet har förts fram.

Det vore värdefullt att ytterligare belysa eventuella hinder för detta. Jag vänder mig i första hand till forskare och Naturvårdsverket, men det kanske är någon annan som vill kommentera.

Olof Liberg: Jag ska försöka svara. Hindren för invandring av varg är egentligen två. Det ena är avståndet i sig. Det är så pass långt att det även för en varg är en bra sträcka. De flesta vargar vandrar inte riktigt så långt, men många gör det. Det är inget avgörande hinder.

Det andra hindret är att det händer någonting på vägen. Den risken är naturligtvis stor eftersom vargarna ska passera inte bara det svenska renskyddsområdet utan också det finska där acceptansen av varg är mycket låg i bägge två områdena.

Det finns en legal möjlighet att stoppa vargarna, vilket har skett flera gånger. Men sedan får man också räkna med den illegala möjligheten.

Dock har bevisligen vargarna lyckats tre gånger i modern tid att ta sig den här vägen, ja till och med fyra gånger. Vi vet att det fanns ytterligare en invandrare under tidigt 80-tal som inte deltog i aveln. Den blev avlivad i Norge innan den hann göra det. Det kan hända. Men det har inte hänt sedan 1991, vilket börjar bli en ganska lång tid.

Vi anser nu inom forskningen att man i varje fall måste börja överväga det andra alternativet. Det är alldeles uppenbart för var och en som tänker på det hela. Det alternativet är att hjälpa till om det visar sig att naturen inte själv klarar av det. Det gäller då naturen i kamp med människan.

Vi har ännu inga data som visar att inavel börjar bli ett akut problem. Men om det skulle visa sig, vilket det kan komma att göra inom snar framtid, bör man inse att man har en option till, nämligen att hjälpa till.

Man har redan gjort detta i USA på flera platser med mycket stor framgång. Man har haft lika stor opposition där mot den åtgärden, men man har lyckats – med god pedagogik. Jag anser att det är pedagogik som behövs här. Då skulle man dessutom vinna den stora fördelen att man inte tvingas kräva en mycket stor vargstam mycket snart. Jag tror att det är ett av problemen med att få acceptans.

Man skulle kunna gå ut i de bygder som i dag har varg och säga: Vi kan ligga kvar under överskådlig tid på en nivå av 200 vargar genom att vi har tillfört genetiskt material. Lyckas vi med det klarar sig vargstammen alldeles utmärkt på den nivån. Det framkom också under det möte vi hade i Färna för två år sedan.

200 vargar skulle räcka alldeles utmärkt om vi bara får tillskott så att vi klarar den genetiska variationen. Det tror jag skulle kunna ha en enorm betydelse för att öka acceptansen i bygderna.

Ordföranden: Tack så mycket för det, Olof Liberg från Grimsö forskningsstation. Det är dags för nästa frågeställare om du Anita känner att du fick de svar du ville ha.

Anita Brodén (fp): I och för sig ställde jag också frågan till Naturvårdsverket om det fanns någon komplettering. Jag vill också skicka med att det handlar om öppenhet och insyn. Det är A och O att man kör med helt öppna kort vad gäller detta.

Lars-Erik Liljelund: Det finns som flera i salen säkert känner till en vandringssmyt. Det har till och med skrivits böcker om att Naturvårdsverket är ursprunget till de vargar vi har i Sverige i dag med inplanteringar av olika slag, vilket är helt fel.

Rent teoretiskt skulle man mycket väl kunna tänka sig den modell som Olof Liberg förespråkar, det vill säga att se till att man har en genetiskt vital stam genom aktiv inplantering. Då får det vara 200 djur och en livskraftig population. Sedan har man jakt på beståndet därutöver. Vi har inte föreslagit det. Vår bedömning är att det kräver ett aktivt politiskt beslut och ställningstagande från riksdagen.

Sven Gunnar Persson (kd): Jag vill ställa en fråga till Inga Ångsteg eller den som känner sig manad att svara från Grimsö forskningsstation. Det gäller möjligheten att påverka vargars beteenden.

Jag läser i ett informationsblad från Viltskadecenter följande: Människans förföljelse av varg genom tiderna torde ha resulterat i viss nedärvd skygghet. Det är troligt att denna skygghet åter måste aktiveras genom egna erfarenheter eller inläring av exempelvis föräldrar. Jag förutsätter då att det är vargarnas inläring det handlar om.

Kan ni utveckla detta lite grann? Hur kan man påverka vargars beteende? Om man ser till vargstammens tillväxt under en längre period, går det att påverka skyggheten genom jakt?

Olof Liberg: Jag kan börja att svara, men Inga kan komplettera mig här.

Vad gäller vargars skygghet om de är jagade eller inte jagade finns det kanske inte så förfärligt många erfarenheter och studier gjorda. Generellt vet vi att stora däggdjur har ett flexibelt beteende. De lär sig mycket snabbt och anpassar sig till den miljö de lever i, inte minst när det gäller förföljelse.

I nationalparker och liknande där de inte är förföljda och känner sig trygga kan turister komma väldigt nära. Likaså kan arter som är fridlysta utanför nationalparker ibland bli rena pesten. Det finns till exempel pälssälar i Kalifornien i dag som är ett mycket stort besvär i många hamnar. De är fridlysta och har därmed blivit otroligt oskygga.

Motsatt vet vi att när djur jagas ökar skyggheten. Det skulle förvåna mig oerhört om inte vargen som förmodligen är det mest intelligenta och flexibla däggdjur vi har i dag inte skulle svara på det viset också så att skyggheten ökar ju mer jakt man har och vise versa.

Inga har kanske en del erfarenheter av försök med att skrämna vargar.

Inga Ångsteg, Grimsö forskningsstation: Jag har några kommentarer. Det kommer ganska många rapporter om vargar som betar sig onormalt, som man kanske säger. Man kan diskutera vad som är onormalt för en varg. Det har Olov berört lite grann.

I flera fall är det så att man tar fel. Man gör bedömningen att hundar är vargar. Det är väldigt viktigt att titta på varje enskilt fall och också titta på hur djuret faktiskt har betett sig.

Vi har några få fall där vi har erfarenhet av insatser med att skrämna enskilda vargar. I flera fall kan det handla om unga individer där det räcker med en avskräckande insats så att de senare söker sig till en partner, etablerar revir och slutar med sitt kanske inte onormala beteende men sitt oacceptabla beteende. Man får göra skillnad på vad som är onormalt och vad som är oacceptabelt. Det är lika allvarligt vad det än är.

I något fall har vi skrämt varg. Det har åtminstone haft kortvarig effekt. Vi har inte kunnat mäta den långvariga effekten eftersom det djuret i det enskilda fallet så småningom blev överkört. I det korta perspektivet, som kanske i och för sig räcker för vissa individer, hade det definitivt effekt. Det hade effekt när det handlade om att bli mer rädd för människor, människor med hund och även bilar. Men sedan blev vargen som sagt överkörd.

I ett annat fall där man har agerat har man trott sig ha en varg som dykt upp i tid och otid. När vi sedan kommit dit och spårat och fått lite mer kött på benen har det visat sig att det handlar om fem vargar. Det är klart att fem vargar syns mer än vad en varg gör.

Man får alltså titta på varje enskilt fall. Det finns inte heller internationellt generella väldigt bra lösningar som gäller för både varg, lo och björn, utan det varierar, och det varierar mycket mellan olika individer. Man måste alltså, som sagt, titta på varje enskilt fall.

Kjell-Erik Karlsson (v): Det finns ju en stor oro hos människorna för rovdjuren i olika situationer ute i landet. Man kan undra vad den oron egentligen grundar sig på. Är det oro från jägarnas håll för att bytesdjuren minskar om rovdjuren ökar, är man orolig för att ens jakthund ska skadas av rovdjuren, eller är människorna oroliga för att människor ska angripas av rovdjuren? Vi kan konstatera att det är tre gånger fler hundar som skadas av jägarnas jakt än av rovdjuren. Vi vet också att ett stort antal av hundarna skadas i trafiken. Det gäller alltså ett stort antal tamdjur.

Med den utgångspunkten skulle jag vilja fråga rovdjurscentren, som är närvarande här: Vad är det för frågeställningar ni får? Är det oron för angrepp

på människor, eller är det oro av andra orsaker som gör att människor kontaktar er?

Torbjörn Wallin, Orsa Grönklitt, Sveriges Rovdjurscentrum: Jag är nyanställd sedan fyra månader tillbaka och kommer från en helt annan bransch. Vi pratar om revir här, och det är precis vad människor pratar om vad gäller om man är för eller emot rovdjur. Man står ganska långt ifrån varandra.

Det behövs öppenhet och insyn. Jag jagar älg på fritiden och har gjort det under en stor del av mitt liv. När jag hoppade på det här jobbet skickade mina jaktkompisar bollen om jag nu ska springa statens ärenden och se till att det kommer ut vargar i naturen – gud vet allt vad jag fick frågor om! Det här med öppenhet och insyn tror jag alltså är väldigt viktigt.

Att lyssna, ta in, informera och föra dialog har många lyft fram här. Till att börja med tror jag att man måste träffas för att göra det. I det projekt som vi vill starta i sommar på Rovdjurscentrum i Orsa ser vi det som väldigt viktigt att vi samverkar med såväl jägare och samer som Naturskyddsföreningen och Rovdjursföreningen. Många av de här parterna förväntar sig inte att vi ska göra det, men jag ser det som självklart. Vi måste ställa oss mitt emellan. Det handlar om information, och självfallet måste alla få vara med och föra ut den här informationen, såväl lokala jägare som motparten – man ser det nämligen ofta som motparten.

Jag tycker bilden här i dag har stämt ganska väl överens med de frågeställningar som vi får, men jag tycker att det handlar väldigt mycket om att öka insatserna ordentligt på de rovdjurscentrum som finns och att i takt med att rovdjuren får större utbredning också intensifiera arbetet. Vi finns ute på skolor och vi har utställningar, information och så vidare, men det behövs helt klart ett mycket mer omfattande arbete än vad vi har möjlighet till i dag.

Magnus Elander, Rovdjurscentret De 5 Stora: Jag representerar Rovdjurscentret De 5 Stora, en informations- och kommunikationsinstitution som kommer att baseras i Järvsö och bli klar om ungefär ett år. Vårt initiativ har stöd av alla de stora organisationerna, alltifrån Jägareförbundet, Jägarnas Riksförbund, WWF, Naturskyddsföreningen, Samernas riksförbund och Rovdjursföreningen. Den absolut viktigaste frågan är information om rovdjuren.

Vi har 3 000 fyrbenta stora rovdjur i vårt land, och vi har 9 miljoner människor. Det viktigaste är att de här 9 miljoner människorna får den sakliga faktainformation som är så viktig. Man pratar om folks oro ute i landsbygden, och man pratar om jägarnas oro för sina jakthundar och jägarnas oro för viltet. När vi pratar om folks oro handlar det om att man är rädd för att gå ut i skogen och plocka bär och så vidare. Som jämförelse kan jag bara säga att mellan 15 000 och 20 000 människor per år får uppsöka läkare på grund av skador som de har fått från sina husdjur, framför allt blivit hundbitna eller sparkade av sin häst. Det är nästan 200 år sedan en varg bet en människa i vårt land. Det handlar alltså väldigt mycket om proportioner, och det är väldigt viktigt

att den kommunikationen kommer i gång i landet, kanske inte så att någon har monopol på det, men så att man samlar resurserna kring ett informationscenter och har ett antal satelliter som folk kan besöka regionalt runtom i landet.

Rolf Brittas: Som frågeställaren antyder har det här lite olika aspekter. Jag bor själv i ett område där det finns ganska mycket björn, och jag kan säga att många bland allmänheten upplever ett visst obehag av att gå ut i skogen och ha känslan av att det finns björnar i området. Jägarna i allmänhet är inte särskilt rädda, men framför allt en del hundägare känner viss rädsla för att jaga med hund eftersom det har skett några olyckor där hundförare har blivit angripna. Så visst finns det en oro för säkerheten, framför allt när det gäller björn. När det gäller varg gäller rädslan framför allt jakthunden. Det finns många som till exempel har sagt: När hunden kommer utom hörhåll får jag ont i magen. Många känner alltså en sådan oro.

Sedan tycker jag att det bör påpekas att man gjorde en studie i vargreviren av antalet hundar som blir angripna, och man konstaterade att det var ungefär lika stor risk för att hunden skulle bli angripen av ett rovdjur som för att den skulle bli trafikdödad. Ofta jämför man ju med trafikolyckor i hela landet, och det blir ju inte riktigt rättvisande när man har rovdjuren i huvudsak på ett begränsat område.

Visst behövs information. Vi stöder som sagt också rovdjurscentret, och vi är ute mycket och informerar och försöker ge proportionerna på riskerna i det här fallet.

Lars Anders Baer, Sametinget: Tillåt mig att börja med ett slags ironisk passage. Av föredragningarna och även av debatten att döma har varken samerna eller rennärigen några problem med rovdjuren. Det är möjligt att vi har större problem med svenskarna. När jag eller andra samer går i skogen tror jag inte vi bekymrar oss så mycket över om vi träffar en björn. Jag tror vi har mycket större oro och ångest över Jägareförbundets position i småviltsjakten, och vi är också lite oroade över riksdagens passivitet när det gäller att fatta beslut om en ny rennäringspolitik.

Jag vill inte göra mig lustig på någons bekostnad, men jag tror det är bra om man har den här synen och reflekterar över västerlandets syn på rovdjur. Den fick ju till konsekvens att rovdjuren blev utrotade i de här trakterna. Sedan har det ju hänt en hel del. Vi håller på att gå igenom ett paradigmskifte även i den officiella politik som riksdagen har slagit fast, nämligen att det ska finnas rovdjur och att alla i Sverige ska ta det ansvaret.

Jag tror att det är väldigt viktigt att inse att Sverige är väldigt avlångt. Sverige är inte ett enda fjäll, en enda skog, en enda stad eller en enda landsbygd. Förutsättningarna är väldigt olika. I Sören Ekströms och Rovdjursutredningens förslag försökte man paketera det här så att man tog hänsyn till det. På det sättet är den här debatten och den här samlingen väldigt positiv, för den visar på att det händer saker och ting i svensk rovdjurspolitik. Det finns rovdjur i

hela landet i stort sett, och det är väldigt positivt. De olika ekologiska och biologiska förutsättningarna gör ju att vi är tvungna att dela ansvaret på något sätt. Från rennäringens sida har man sagt väldigt tidigt att man är beredd att acceptera att ungefär 10 % av renstammen tas av rovdjur. Det är klart att det är en kostnad. Det är också ett ansvar som man tar från rennäringens sida.

I just debatten om rovdjurens vara eller icke vara är det väldigt lätt att vara populistisk. Jag tror att det är väldigt viktigt för oss alla, även för oss från den samiska sidan, att försöka hantera det på ett snyggt sätt så att man inte hamnar i blindspår. Det gäller även företrädare för jägarna – ja, för hela samhället. Från samisk sida är vi givetvis beredda att ta vårt ansvar för det här, men det är väldigt viktigt att *alla* tar det, oavsett om man bor i staden eller på landsbygden eller, som vi, i den yttersta glesbygden.

Jag vill göra en avslutande kommentar. Vi var ju lite inne på det här med kopplingen till Norge och Finland. Vi har från sametingens sida försökt ta upp förvaltningsfrågorna så att man på något sätt försöker greppa det här. I och för sig kan jag verifiera att det pågår en diskussion mellan de olika ansvariga myndigheterna, framför allt i Norge och Sverige. På forskningssidan har man nått väldigt långt, men jag tror man är tvungen att ta ett steg längre och försöka hitta modeller – något slags konsensus över gränserna. Jag är medveten om att det är väldigt svårt, men jag tror ändå att man bör försöka göra det.

Mikael Karlsson, Naturskyddsföreningen: Jag vill göra en kort kommentar. Vi har 170 000 medlemmar i Naturskyddsföreningen, och antalet ökar. Vi har 5 000 personer som frivilligt arbetar mellan tio minuter och tio timmar i veckan över hela landet och i varje kommun. Vi organiserar oerhört många naturvandringar och andra former av upplevelseaktiviteter i naturen. Vi har kontakt med oerhört många naturintresserade människor.

Den allmänna bilden är inte, som har antytts, att folk slutar gå i skogen – definitivt inte. Svenskarna trivs i naturen. Överlag är svenskar inte rädda för rovdjuren, inte rädda för vargen. Varför? Därför att vargen inte är farlig.

Lotta Samuelson: Jag tänkte också hoppa tillbaka till frågan om oro och var den kommer ifrån. Sett till riskerna är den oro som finns ändå ganska stor. För att komma till rätta med den oron tror jag att det är viktigt med information, och där har rovdjurscentren och länsstyrelserna en jätteviktig uppgift. Samtidigt är informationsbehovet oändligt, så ibland kan jag ha svårt att se hur länsstyrelser och rovdjurscenter ska rätta till. Det krävs verkligen insatser från alla berörda parter. Det är spännande och intressant att Lars Anders Baer säger att alla måste ta sitt ansvar. Det är verkligen viktigt.

Jag tänkte berätta om en spännande verksamhet som pågår i Studieförbundet Regi. Man har studiecirkelverksamhet på temat Att leva med rovdjur. De studiecirkelarna kan man gå i hela landet. Där kombinerar man, vilket jag tror är viktigt, information med värderingsövningar då man också ges tillfälle

att reflektera lite över var till exempel oro och även ilska och frustration kommer ifrån. Det är alltså ibland ett inåtvänt arbete. Man tränar sig att förstå sig själv och att också lyssna på andra. Jag tror att det är något som är väldigt viktigt, men som vi inte har pratat om i dag. Information räcker alltså faktiskt inte riktigt. Det är väldigt viktigt, men det räcker inte hela vägen. Den inre reflexionen är också väldigt viktig och måste satsas på mer framöver.

Jan Andersson (c): Vem jag riktar min fråga till får ordföranden hjälpa till med. Jag undrar över det här: Vi har ju fastställt ett delmål vad gäller vargarnas antal, men vi har inte fastställt hur liten yta de här 200 individerna kan finnas på. Vilken påverkan på stammen skulle det ha om man fastställde regionala mål, och finns det anledning att göra det?

Björn Risinger: I riksdagsbeslutet står det angivet att vi bör arbeta vidare med regionala mål, men jag kan inte riktigt se hur det i sig skulle påverka det totala möjliga antalet. Det är mer en processhantering av hela frågan.

Gunnar Goude (mp): Jag tycker att debatten hittills har visat att vi i Sverige har en lagstiftning när det gäller vargen, som jag är mest intresserad av, som säger att vi till varje pris ska undvika att jaga vargen och minska den lilla, alldeles för lilla, stam som vi har genom jakt men att det ska finnas andra lämpliga lösningar i första hand. Därför går min fråga till länsstyrelserna, som har att hantera de här andra lämpliga lösningarna, framför allt de föregripande åtgärder som finns. LRF har givit ett exempel på berättigad oro, nämligen hos fårägare i vargtäta områden.

Min fråga är mycket enkel och konkret. Hur går det med stängsling av får? Har det fungerat på ett smidigt och enkelt sätt, och finns det resurser så att det sker utan att fårägarna eller lantbrukarna själva måste vara alltför aktiva och kunniga på området?

Torbjörn Nilsson, Länsstyrelsen i Örebro län: Det stängslas en hel del, men det finns problem med detta också. Det blir stora problem när pengarna inte räcker. Viltskademedlen skulle behöva ökas och kommer att behöva ökas väsentligt om rovdjursstammarna ska öka enligt riksdagens mål och om vi ska upprätthålla ambitionen att kunna hjälpa fårägare med bidrag till någorlunda rovdjurssäkra stängsel.

En sak som diskuteras mycket bland fårägare är att man hittills i huvudsak har fått bidrag för materielen medan man får göra hela jobbet själv. Det är ett stort merarbete. Många anser att samhället också borde ta ett ansvar för det merarbetet och den merkostnaden, och där har vi från myndigheterna inga klara riktlinjer från politikerna. Vi har bara för lite pengar. Där vore det väldigt önskvärt att riksdag och regering tog ett större ansvar och ett tydligare

ställningstagande till hur vi ska göra och anslog tillräckligt med pengar för att det ska räcka.

Alf Eriksson (s): Jag skulle vilja fortsätta lite med Grimsö och skrämselåtgärder. Om vi nu diskuterar en förändring av 28 § – Björn Risinger nämnde att man övervägde att diskutera någon typ av skrämselåtgärder som villkor för att få tillämpa skyddsjakt – är det väsentligt att veta vilka typer av skrämselåtgärder som kan ge någon effekt. Jag undrar om det finns någon forskning på det här området, om ni från Grimsö känner till det, som är bestående. Eller är det som hemma i jordgubbslandet: om jag sätter upp en fågelskrämma så hjälper den i tre dagar, och sedan har fåglarna vant sig vid den?

Inga Ängsteg: När det gäller den typ av skrämselåtgärder som du kanske efterlyser vet jag inte om det är det man tänker sig i anslutning till 28 §. Det är nog lite olika saker vi pratar om här. Men om vi pratar om sådana saker som jag tror att du menar handlar det om ljus- och ljudskrämmor, larmanordningar och sådana saker. Generellt kan man väl säga att de djur som vi har att hantera här vänjer sig väldigt fort vid den typen av anordningar. Viltskadecenter har inte satsat speciellt mycket på att jobba vidare med det, därför att det finns så mycket erfarenheter på andra håll i världen som visar att det här i de flesta fall har ganska kort räckvidd, så att säga. Däremot jobbar vi med stängsling och mer permanenta lösningar för långsiktigt skydd. Kanske vill någon annan kommentera vad man tänker sig för koppling till 28 §.

Jag kan säga en sak till. Det är ju ytterst sällsynt att vi ser ett begynnande angrepp. I de flesta fall när det handlar om tamdjur sker ju angreppen när djurägarna inte finns tillgängliga. I några enskilda fall har ju hundägare faktiskt sett hur deras hundar har blivit angripna. Då, när vargarna har befunnit sig väldigt nära, har man i några fall genom att skrika, vråla och skjuta i luften lyckats avvärja ett dödande angrepp på hunden. Hunden har i de flesta fall blivit ganska demolerad, men inte så som skulle ha kunnat ske om man inte hade funnits i närheten. Det kan man i alla fall förmoda. När det gäller tamdjur känner jag bara till något enstaka fall då djurägaren faktiskt har sett varg jaga, och då har det handlat om nötkreatur.

Björn Risinger: Jag ska bara bekräfta det som Inga säger: Det handlar om två olika situationer. Syftet med 28 § är att man ska kunna värna sin egendom i den enskilda situationen. Den syftar inte primärt till att man ska förvalta rovdjursstammen. Därför är skrämsel *en* frågeställning där.

Det som Inga tar upp, och som kan vara intressant därutöver, är förstås hur man kan använda skrämselåtgärder av mer sofistikerat slag som en av många förebyggande åtgärder i det allmänna förvaltningsarbetet, och det är någonting annat.

Bengt-Anders Johansson (m): Innan man sätter i gång någonting brukar man ju alltid ha en uppfattning om hur man ska dämpa det eller åtminstone hålla tillbaka det om det sväller. Då är min fråga: Är det någon som har funderat på hur detta sällsynt svårjagade djur ska beskattas, om vi kommer till den positionen att det ska jagas? Vi har ett blyförbud som förmodligen kommer att försvåra jakten. Tjuvjakten i dag föreställer jag mig inte följer jaktetiska regler, och jag utgår ifrån att vi inte vill använda vare sig gift, helikopter, snöskoter eller bil. Är det Naturvårdsverket eller Jordbruksdepartementet som ska svara? Jag vet inte vem. Men hur är det tänkt att detta ska göras? De moderna svenska jägarna tror jag inte kommer att kunna hantera detta själva.

Björn Risinger: I och med att vi inte har någon nära förestående allmän förvaltningsjakt på varg har inte Naturvårdsverket heller gått in i detalj på de här frågeställningarna. Det här är väl en av de frågor som man har anledning att diskutera och forska kring i samband med den förestående utvärderingen inför etappmålet. Det har inte legat inom ramen för vad Naturvårdsverket har anledning att fokusera på i dagsläget.

Sverker Thorén (fp): För en och en halv timme sedan ställde jag en fråga om information och saklig debatt, och det är viktigt. Min fråga nu går till Länsstyrelsen i Dalarna. Jag vill fråga om hur stora de faktiska skadorna är som har lett till det så kallade dalaupproret, och sedan vill jag blixtnabbt koppla över till SNF och höra vad de har fått för signaler och synpunkter kring detta.

Stig-Åke Svensson: De skador som våra vargar i länet har gjort under 2003 är inte omfattande. Vi har en dödad kalv, tre angripna hundar – två av dem dog – och vi har två angrepp på får. Trots att vi har ett revir där är skadorna alltså inte större.

Mikael Karlsson: Det är en intensiv debatt som jag känner igen från Värmland, där jag höll på att debattera det här väldigt intensivt för ett antal år sedan. Fortfarande är alltså skadorna väldigt begränsade. De motiverar, precis som allt annat som vi har sagt här, inte på något sätt att man utökar eller underlättar för en ökad skyddsjakt i 28 §. Det vore helt oacceptabelt när vi inte är ens halvvägs till riksdagens mål.

Jörgen Bohlin: Det är som vanligt: Man räknar inte renar. Det har dödat betydligt fler renar i Dalarna än de djur som Stig-Åke räknade upp. Men som sagt: Det gäller att komma ihåg allt.

Sven Gunnar Persson (kd): Jag vill också återvända till 28 § och möjligheten att skydda sin egendom mot angrepp från rovdjur. Naturvårdsexperterna på

länsstyrelserna står ju som statens representanter regionalt i direkt kontakt med djurägare och allmänhet, och därför vill jag fråga Torbjörn Nilsson från Länsstyrelsen i Örebro, ett län med rekordartat antal vargföryngringar förra året, hur han ser på behovet av förändring av 28 § och om han har några förslag om hur en sådan förändring kan se ut.

Torbjörn Nilsson: 28 § är ju ett rättssäkerhetsproblem, därför att den är oerhört svårtolkad i vissa delar. Jag får som rovdjursansvarig ibland frågor om vad detta innebär i praktiken, och jag har då hört och lyssnat på olika jurister som säger helt olika saker. Därför känner jag att jag inte kan förklara den mer än att läsa innantill vad som står i paragrafen, och det är ju otillfredsställande.

Olika delar i paragrafen har ju diskuterats. I princip kan man säga att ett rovdjur ska ha angripit och skadat eller dödat ett tamdjur. Det är ju solklart. Det är vad som behövs för att man ska undvika missbruk av paragrafen. Men sedan finns kravet på skälig anledning att befara nytt angrepp, och det tolkas på hur många sätt som helst. Den biten skulle man helt enkelt kunna plocka bort ur paragrafen. Då skulle man vinna väldigt mycket i rättssäkerhet.

Sedan finns också kravet på att det är tamdjurets ägare eller vårdare som kan avliva rovdjuret, och det kravet är ganska meningslöst för att motverka missbruk. Det skulle också kunna tas bort. Det går alltså att göra mycket med paragrafen – men ändå ha kvar villkoret att ett tamdjur är skadat eller dödat – som hindrar missbruket och gör att man inte kan gå ut och skjuta ett rovdjur och sedan påstå att det höll på att angripa ett tamdjur.

Ordföranden: Tack för det, Torbjörn Nilsson från Länsstyrelsen i Örebro län! Avslutningsvis tänkte jag få ge ordet till Sinikka Bohlin som är andre vice ordförande i miljö- och jordbruksutskottet. Varsågod, Sinikka!

Sinikka Bohlin, andre vice ordförande: Tack, alla ni som suttit hemma i fätöljen och lyssnat på den här frågestunden, tack alla ni som suttit och lyssnat på riksdagens läktare här i andrakammarsalen och tack alla ni som varit här och svarat på frågor och alla ni som har ställt frågor!

De flesta i vårt utskott har följt den här debatten – egentligen i vargens spår, först i Värmland och sedan i Dalarna, Gävleborg, Örebro och Uppsala län. Vi befinner oss i dag i Stockholm, men de flesta av oss är utifrån landet, så frågan är inte på något sätt främmande för oss.

Debatterna har varit väldigt intensiva och många gånger väldigt känslsamma. En del upplever rovdjuren som en positiv tillgång i den svenska verkligheten. Några andra upplever ett hot mot livsstilen i landsbygden – lite grann som den konflikt som vi i många andra frågor har mellan stad och land.

Det som inte är bra i den här diskussionen är den åsiktspolarisering som vi upplevt också här i dag och som är mycket konfliktskapande. Kanske vi efter den här dagen kan närma oss varandra i en dialog, i en konfliktkommunikation, i stället för att skapa andra problem.

Riksdagens mål också inom det här området är naturligtvis en långsiktigt hållbar utveckling. Sådana frågor har kommit upp här i dag på olika sätt – den ekologiska balansen, den ekonomiska balansen och den sociala balansen, alltså de tre dimensioner som vi arbetar med i alla de frågor som vi har inom vårt område. Det är naturligtvis vår del; vi är ju lagstiftare. Har vi ett regelverk som är både otydligt och obegripligt är det vårt ansvar att se över lagstiftningen för att lättare få en acceptans för rovdjurspolitiken. Det är den demokratiska processen som vi är valda för. Jag hoppas att vi i den fortsatta dialogen följer den demokratiska processen i Sverige för att långsiktigt nå det mål som riksdagen har beslutat om.

Ett stort tack till er alla! Vi hoppas på att kunna föra en bra dialog även i framtiden.

(Applåder)